Leto LXXI | Štev. 45 a | V Ljubljani, v četrtek, 25. februarja 1943-XXI | Spedizione in abbonamento postale Poštnina plačana v gotovini | Prezzo - Cena L 0.80

Naročnina mesečno 18 Lir, za inozemstvo 31.50 Lir • nedeljska izdaja celoletno 34 Lir, za inozemstvo 65 Lir. Ček. rač. Ljubljana 10.650 za naročnino in 10.349 za inserate.
Podružnica: Novo mesto.

SLOVENEC

Abbonamenti: Mese 18 Lire. Estero, mese 31.50 Lire. Edizione domenica, anno 34 Lire. Estero 65 Lire. C. C. P.: Lubiana 10.650 per gli abbonamenti, 10.349 per le inserzioni.
Filiale: Novo mesto.

Izhaja vsak dan zjutraj razen ponedeljka in dneva po prazniku.

Izključna pooblaščenka za oglaševanje italijanskega in tujega izvora: Unione Pubblicità Italiana S. A., Milano.

Uredništvo in uprava: Kopitarjeva 6, Ljubljana.
Redazione, Amministrazione: Kopitarjeva 6, Lubiana.
Telefon 4001—4005.

Concessionaria esclusiva per la pubblicità di provenienza italiana ed estera: Unione Pubblicità Italiana S. A., Milano.

Bollettino No 1005

Scontri locali in Tunisia

Porti di Tripoli ed Algeri bombardati 11 apparecchi nemici abbattuti

Il Quartier Generale delle Forze Armate comunica:

Sul fronte tunisino scontri locali fra reparti esploranti ed intensificata attività delle opposte aviazioni, 11 apparecchi nemici sono stati abbattuti: 7 in combattimenti aerei dalla caccia germanica, 4 dalla difesa costiera.

Nostri velivoli hanno bombardato i porti di Tripoli e Algeri suscitando in quest'ultimo un vasto incendio.

Quadrimotori americani lanciavano ieri su Messina molte bombe cagionando otto morti e trentadue feriti tra la popolazione e danni rilevanti ad edifici civili. Nostra caccia, prontamente levatasi in volo, attaccava i bombardieri facendo precipitare due in mare. Nella provincia di Catanzaro azioni di mitragliamento compiute da aerei avversari su treni e stazioni ferroviarie e qualche bomba sganciata presso Curinga (San Pietro a Maida) restavano senza conseguenze.

Nota al Bollettino No. 1005.

Gli aerosiluranti che hanno attaccato e silurato i piroscafi nemici, segnalati nel bollettino n. 1003, erano condotti dai seguenti piloti: capitano Mancini Urbano da San Giorgio in Bosco (Padova), tenente Borrelli Ernesto da Gragnano (Napoli), tenente Pulzetti Alfredo da Cesenatico (Forlì), maresciallo Franchini Vinicio da Badia Polesine (Rovigo), maresciallo Griffoni Orlando da Fabriano (Ancona), maresciallo Boi Bruno da Aosta.

Vojno poročilo št. 1005

Krajevni spopadi v Tunisu

Pristanišči Tripolis in Alžir bombardirani - 11 sovražnih letal sestreljenih

Glavni Stan italijanskih Oboroženih Sil javlja:

Na tuniškem bojišču krajevni spopadi med oglednimi oddelki ter povečano delovanje obojestranskega letalstva. Zbitih je bilo 11 sovražnih strojev, 7 v letalskih bojih od nemških lovcev, 4 pa od protiletalske obrambe.

Naša letala so bombardirala pristanišči Tripolis in Alžir ter povzročila v zadnjem obširen požar.

Ameriški štirimotorniki so spustili včeraj mnogo bomb na Messino in povzročili 8 mrtvih ter 32 ranjenih med prebivalstvom ter znatno škodo na civilnih zgradbah.

Naši lovci so se takoj dvignili v polet, napadli bombnike in dva sestrelili v morje. V pokrajini Catanzaro so sovražna letala obstreljevala vlake in železniške postaje ter vrgla nekaj bomb pri Curingi (S. Pietro a Maida); ti nastopi so bili brez posledic.

Dodatek k vojnemu poročilu št. 1005:

Torpedna letala, ki so napadla in torpedirala sovražne parnike, o čemer govori poročilo št. 1003, so vodili naslednji piloti: kapitan Mancini Urbano iz San Giorgia in Bosco (Padova), poročnik Borrelli Ernesto iz Gragnana (Napoli), poročnik Pulzetti Alfredo iz Cesenatica (Forlì), narednik Franchini Vinicio iz Badija Polesine (Rovigo), narednik Grifoni Orlando iz Fabriana, narednik Boi Bruno iz Aoste.

Rim, 24. februarja AS: Zaradi smrti nekaterih težkih ranjencev znašajo civilne žrtve zadnjih letalskih napadov naslednja števila: Milano — 187 mrtvih, 505 ranjenih; Cagliari in okolica — 155 mrtvih, 204 ranjenih; Palermo — 226 mrtvih, 442 ranjenih; Napoli — 117 mrtvih, ranjenih 264; Gioa Tauro (Reggio Calabria) 32 mrtvih, 50 ranjenih; Cittanova (Reggio Calabria) 60 mrtvih, 100 ranjenih; Amantea (Cosenza) 21 mrtvih, 20 ranjenih; Trapani 14 ranjenih.

Še en konvoj potopljen

17 ladij s 104.000 tonami potopljenih — Sovjetski gardni zbor uničen — Severno od Orela je padlo 10.000 Rusov — Veliko število tankov uničenih

Iz Hitlerjevega glavnega stana, 24. febr. Nemško vrhovno poveljstvo objavlja naslednje izredno poročilo.

Skupine nemških podmornic so v Atlantiku napadle močno zavarovan konvoj. V najtežjih borbah so potopile 17 ladij s 104.000 tonami in torpedirale tri nadaljne parnike.

Hitlerjev glavni stan, 24. februarja. Nemško vrhovno poveljstvo objavlja:

Ob Kubanjskem mostišču so bili odbiti novi sovražni napadi, deloma pa razbiti v izhodiščnih postojankah.

Na bojišču ob Miusu so Sovjeti z združenimi in močnimi pehotnimi in oklepnimi silami nadaljevali svoje prodorne poskuse, ne da bi dosegli uspehe.

Dalje proti zapadu je bil v večdnevnih ogorčenih bojih za fronto ob Miusu obkoljen četrti motoriziran gardni zbor uničen. Med mrtvimi je tudi poveljujoči general zbora, generalni major Barastišin. Več nego 1000 ujetnikov je bilo zajetih, 44 oklepnih vozil in mnogo doslej še nepreštetega orožja ter mnogo vozil in orodja zaplenjenega.

Med Doncem in Dnjeprom so čete vojske in oborožene SS nadaljevale napadalne nastope proti sovjetski obkoljevalni koloni in so obkolile močne sovražne sile. Izpadni poskusi in razbremenilni sovjetski napadi so se z velikimi izgubami ponesrečili.

V prostoru zapadno od Harkova in Kurska so se ponesrečili številni sovražni napadi. Nek izločen sovjetski oddelek je bil s štabom neke strelske divizije vred uničen.

Obrambna bitka južno in severno od Orela se nadaljuje. Sovjetski napadalni oddelki se pri tem utrpeli najhujše izgube. Samo v odseku severno od Orela je pri brezuspešnih napadih v zadnjih treh dneh obležalo pred našimi postojankami nad 10.000 mrtvecev, včeraj pa 47 uničenih oklepnih vozil.

Južnovzhodno od Ilmenskega jezera je sovražnik nastopil na široki fronti z močno podporo oklepnih sredstev in topništva k novim napadom. V teh bojih, ki še niso zaključeni, je bilo 37 oklepnih vozil uničenih, od tega 32 od ene same motorizirane pehotne divizije.

Tudi južno od Ladoškega jezera je sovražnik po močni topniški pripravi, podprt od neštevilnih bojnih letal, nadaljeval svoje napade. Tudi včeraj je bil zopet z najtežjimi krvavimi izgubami odbit.

Oddelki letalstva so v tesnem sodelovanju s četami kopne vojske posegli v napadalne in obrambne nastope. Sovjetska zbirališča in kolone ter oskrbovalni promet v sovražnem zaledju so bili težko zadeti. Naprave murmanske železnice in mnogo železnikega materijala ob Kandalaškem zalivu je bilo razbitega v strmoglavih napadih. Nemški lovci so včeraj v neštetih letalskih bitkah ob samo šestih lastnih izgubah sestrelili skupno 99 sovjetskih letal. Protiletalsko topništvo letalskega orožja je sestrelilo nadaljnjih 19 letal.

S tuniškega bojišča poročajo včeraj samo o krajevnem bojnem delovanju. Nemški letalski oddelki so v strmoglavih in nizkih poletih razpršili sovražne oskrbovalne kolone.

Položaj na vzhodnem bojišču

Berlin, 24. febr. Današnji položaj na vzhodnem bojišču je naslednji: severni odsek: bojišče teče od obkoljenega Leningrada po Nevi do Ladoškega jezera preko pokrajine Volhov do jugovzhodnega dela Ladoškega jezera. 13. januarja so nameravali boljševiki osvoboditi Leningrad, toda njihovi napori so se izjalovili in so zabili le ozek klin na severnem delu Ladoškega jezera.

Srednji odsek: Tukaj poteka bojišče od Ilmenskega jezera proti jugovzhodu preko Velikih Lukov, kjer sega najdalje proti zahodu, nato pa do Rževa. Na tem bojišču so se posamični ruski napadi izjalovili. Sovražnik je imel nekaj krajevnih uspehov, ki pa jih je moral zelo drago plačati.

Južni odsek: Največji sovjetski napor velja tukaj Kavkazu in področju pri Orelu. Bojišče teče danes od Orela preko pokrajine Kursk do Azovskega morja, kjer gre zahodno od Harkova in preko donješke kotline. Najjužnejši steber, ki ni zvezan z glavnim bojiščem, je mostišče ob Kubanju, ki ščiti Kerško ožino in Krim pred napadi od vzhoda, je pa tudi dragoceno izhodišče za bodoče ofenzive. Na južnem odseku so Sovjeti za ceno strahotnih izgub dosegli velike ozemeljske pridobitve, niso pa mogli obkoliti in uničiti nemških oddelkov v donješki kotlini. Nemško poveljstvo je žrtvovalo prostor, da je prihranilo potrebne sile za ohranitev tega odseka.

Vzroki za zastoj sovjetske ofenzive

Berlin, 24. febr. Berlinski listi si postavljajo dvoje vprašanj, in sicer, kakšni so vzroki za zastoj sedanje sovjetske ofenzive in ali gre za pravi zastoj ali le za začasen oddih. Na to odgovarjajo listi, da je malo verjetno, da se boljševiki ne bi trudili z nadaljnjim prodiranjem proti zahodu. Na prvo vprašanje pa listi odgovarjajo s tremi dejstvi, to so težke sovjetske izgube, sovjetske preskrbovalne težave, ki so posledica oddaljitve od njihovih oporišč in končno potreba po preureditvi raznih sovjetskih armad. Tem trem dejstvom je treba dodati še četrtega: treba je pripomniti, da se je odpor nemških in zavezniških čet zadnje dni povečal in da se ta odpor ne izraža več z uporabljanjem taktike »elastične obrambe«, to je s počasnim opuščanjem prostora, ko je sovražni pritisk premočan, ampak obstoji v vrsti protinapadov, ki so posebno veliki v donješki kotlini ter pri Orelu. V bodočih dneh se bo videlo— tako nadaljujejo v berlinskih krogih — če bo sovražnik lahko zadovoljivo rešil vprašanje rezerv.

Ker se letos bliža pomlad s hitrejšimi koraki kakor običajno in se bo vojna sreča začela nagibati na stran zaveznikov, morajo Sovjeti, če hočejo izrabiti dosedanje uspehe, pohiteti s prodiranjem, ker vsak dan krepi položaj nemških in zavezniških čet, ki so pod varstvom močnih zaščitnic in ne da bi jih sovražnik nadlegoval imele ves teden dni časa za mirno pripravo nadaljnje obrambe, kar pomeni, da so več ko teden dni lahko delale za izboljšanje novih obrambnih črt. Če pa boljševiki ne bodo mogli več tako naglo prodirati, je to znak, da jim težke izgube ne dovoljujejo več nadaljnjega prodiranja proti zahodu.

Junaštvo italijanskih čet na vzhodu

Berlin, 24. febr. AS. Iz nemškega uradnega vira se poroča, da so se čete italijanskega ekspedicijskega zbora posebno odlikovale v trdih bojih, ki so potekali zadnje dni na bojišču med Doncem in Dnjeprom.

Stalinovo svarilo zaveznikom

Rim, 24. febr. AS. V svojem dnevnem povelju na rdečo vojsko se je Stalin spomnil vseh njenih uspehov, nato pa pristavil: Ni na mestu verovanje, da je nemška vojska že na koncu svojih sil in da ruski vojski ne preostaja nobena druga naloga, kakor da sovražnika preganja do sovjetskih zahodnih mej. Kdor bi tako mislil, bi se vdajal nevarnim utvaram. Ako tako misli, se pravi, da preveč precenjuje svoje sile in pravilno ne ocenjuje nasprotnikove sile in zapada v pustolovske sanje. Ruska vojska ima pred seboj še trdo borbo proti sovražniku, ki je še trden. Ta borba zahteva še veliko časa, veliko žrtev in največji napon vseh naših sil.

Izkušnja — najboljše zdravilo

Talin, 24. februarja AS: Neka estonska osebnost je v zvezi s sovjetskimi težnjami po drugih evropskih državah izjavila: Tisti, ki govore, da jih bodo boljševiki osvobodili, bi morali prestati vsaj trimesečno izkušnjo pod boljševiško vlado, pa bi bili za vedno ozdravljeni. Temeljito bi spremenili svoje naziranje.

Za in proti

»Če Mesena joka, se Sparta ne smeji.« To staro reklo se vrača v aktualno sedaj, ko je Fortuna začasno obrnila obraz proč od orožja osi. Da bi pa ostali še trenutek pri grški primeri, bomo rekli, da lahko sklep bogov ima za namen, da dodeli tršo zmago tistemu, ki je menil, da je zmago že vtaknil v žep.

Udarec usode je bil in ta udarec je bil odkrito priznan; to pa je izzvalo presenečenje nad oborožitvijo boljševikov, ne pa nad fanatizmom te neizobražene množice.

Sedaj pa gre za to, da države osi mobilizirajo vse rezerve, ki še niso bile uporabljene. Tudi one morajo izvajati totalno vojno, kakor se to do včeraj ni predvidevalo, ker se je menilo, da so za zmago zadostne sile na bojišču. Crpati se morajo vse duhovne sile, s katerimi narodi z najstarejšo civilizacijo v največji meri razpolagajo. Torej bomo z lastnimi očmi lahko opazovali odločni protinapad, kakor smo — in tega ne smemo pozabiti — skozi tri leta prisostvovali zaporednim italijanskim, nemškim in japonskim zmagam vedno na vseh bojiščih.

Da bi mobilizirala vse duhove v borbo proti boljševizmu, se je propaganda osi odločila povedati vso resnico in to s pogumom, ki jo je vedno odlikoval in katerega je v tem trenutku bolj ko kdaj potrebovala. Na nasprotni strani pa se kakor vedno igrajo s prekanjenostjo in se poslužujejo prevar, da bi ljudje ostali zaverovani v neko določeno smer za določeno dobo. Vsaj za dobo, dokler ni bila prevara razkrinkana, se je lahko že precenil učinek.

Uporabljanje laži kot resnično in pravo sredstvo mednarodne propagande je znan znanstveni način angleškega izvora, sicer že star, kakor so zastareli vsi drugi načini, s katerimi je Albion vedel nekega dne zgraditi svojo roparsko usodo. To povišanje laži v sistematično sredstvo propagande pa je bilo premagano, odkar so na razpolago najhitrejša sredstva za razkrinkanje laži.

Resnica pa je, da bo velika večina nevednežev in preprostežev tudi stotič nasedla isti goljufiji ali pa se bo dala prepričati od širokoustnih klepetulj, toda ob obračunu bomo videli, kateri od obeh sistemov bo dal najboljše sadove: ali sistem prevare, ali pa sistem neusmiljene resnice.

Mi pa mislimo, da bodo tedaj, ko bodo prevarani narodi odprli oči pred resnico in stvarnostjo, imeli precejšnje občutje strahu. Narodi pa, ki so navajeni na hude izkušnje in znajo vrednotiti pravo resnico, bodo še bolj utrjeni in se bodo še bolj zavedali vsega.

Gotovo je, da se mora vsakdo odločiti ali hoče pripadati ogromni množici tistih, katerih živčni sistem ne prenaša neugodna dejstva in se zato raje obešajo tudi na najnepomembnejše dogodke, da bi se vsaj za en dan otresli lastnega nemira, ali pa se hoče odtrgati od množice, dvigniti visoko glavo nad potrteže in ponosno iti mimo njih.

Zadostuje nekoliko samoljubja, da se začuti dolžnost braniti lastno skromno modrost pred močvirjem napihnjenih iznajdljivosti povprečnežev.

V tem primeru — da navedemo samo en praktičen zgled — se lahko ugotovi, da če so v balkanskih pokrajinah takozvani »partizani«, plačani od Moskve in Londona, ki da naj bi imeli namen vplivati na potek vojne, tedaj so — in s temi je treba tudi računati, če se hoče ustvarjati splošen obračun — »partizani«, ki so protiruski in protiangleški. Teh je celo na milijone in so razpršeni po vsem svetu. Ti so na Balkanu samem in se vojskujejo na Atlantskih gorah proti zavojevalcem. To so Ukrajinci, Armenci, Poljaki, Rusini in ti se vojskujejo za hrbtom rdeče vojske. To so Indijci v uporu, burski agitatorji in iraški nacionalisti. Pri teh pa je ta velika razlika, da se ta ljudstva in še mnogo drugih niso podala v upor zaradi zlata, ki ga države osi niti ne posedujejo, ampak so se za borbo odločila iz čisto idealnih nagibov.

Dokazano pa je, da so balkanski »partizani« vdinjani podkupnini. Njihova zverinska krutost je samo izraz navzočnosti zlata in polnega pomanjkanja resničnega ideala. Ideal pa je tisti, ki daje pogum in istočasno poplemenituje.

V nekaterih zasedenih ozemljih se je razširila navada anonimnega pisarjenja po zidovih, tudi na račun mednarodne angleško-sovjetske propagande. To pisarjenje bi naj bilo izraz duhovitih domislic, pa ni drugega, ko otročarija.

Kdor se mogoče zadovoljuje s takimi manifestacijami in se nad njimi z ugodjem zabava, prav gotovo ne ve, ali pa se ne more domisliti, da so z napisi proti Angležem in proti boljševikom popisane vse ceste in vse stene sveta od Singapurja do Ankare, od Kaira do Belfasta, od Buenos Airesa do Capetowna, od Kalkute do Alžirja in od Newyorka do Londona.

Da, gospodje, tudi v Newyorku in v Londonu so ljudje, ki nočejo ničesar vedeti o boljševizmu in to svoje mnenje tudi pišejo po stenah. V Newyorku pišejo proti Angležem tudi dnevniki. Sicer pa se proti angleškemu plutokratskemu režimu dvigajo Angleži sami, pa čeprav tega ne pišejo na stene svojih hiš.

Toda to so malenkosti, ki smo jih preprosto zapisali zato, da bi se vadili, kako naše misli prenašati v druge hiše. Če bi hoteli izvesti primerjavo z resničnim notranjim položajem pri sovražniku, tedaj bi nam gotovo manjkalo možnosti. Resnica pa je, da se »Sparta ne smeji« in smejoči izraz Churchillov služi edino samo za odvratno spako na lepaku.

Gotovo, prav gotovo je, da je vojna zožila v isto prikazen življenje Rusov in Angležev, v otroško meso Amerikancev pa se vedno bolj zajeda. To se bo zdela kakor kakšna ugotovitev »gospoda de la Palissa«, toda to je ravno zaključek, h kateremu hočemo priti in ta je: preveč ljudi pozablja na potrebo, da bi bilo najbrž logično misliti vedno na to, kakšni so pravi življenjski pogoji pri sovražniku, ki piska zmagoslavje po svojih propagandnih zvočnikih, pri tem pa nam prepušča nalogo, da premerimo pravo vsebino pihala, to je resničen obseg njegovih vedno bolj omejenih sil.

Moskva zanika narodom pravico do samoodločbe

Berlin, 24. febr. AS. »Nemška diplomatska politična korespoidenca« se povrača v svoji včerajšnji številki k sodbi, ki je bila izražena pred nekaj dnevi na konferenci tiska glede pritiska, ki ga Moskva izvaja na vlade-stvore, ki imajo zdaj svoj sedež v Londonu, zlasti pa še na jugoslovansko laži-vlado, da bi se boljševizem razširil po ozemlju, ki ga ta vlada zastopa. Omenjeni nemški list poudarja, da se je Sovjetska zveza smatrala za upravičeno, uradno dati na znanje, da namerava postaviti boljševiško vlado tudi na Balkanu. To pomeni — nadaljuje omenjeni nemški list — da Moskva zanika pravico do samoobrambe vsakomur, kdor se skuša upirati njenim načrtom za razširjenje oblasti ter tako jasno dokazuje, da Stalin misli upoštevati obveznosti, ki jih je prevzel v okviru slovite »atlantske karte«. Zahteve po baltiških državah jasno razodevajo, kaj Moskva misli in kakšni so njeni končni cilji. Nič čudnega torej ni — končuje »Nemška diplomatska politična korespondenca« — če je bil »Daily Herald« prisiljen priznati pred nekaj dnevi, da je nov korak, ki ga je storila v tej smeri Moskva, povzročil v srcih zaveznikov takšne težave, kakor jih še niso doživeli vse od začetka vojne.

Bern, 24. febr. Poročajo, da je tako imenovana poljska vlada v Londonu v velikih skrbeh zaradi angleškega stališča do Sovjetov. Tako je bilo v Londonu tajno zborovanje tako imenovane »zunanjepolitične komisije«, na katerem so govorili o bodočnosti Poljske v primeru, da bi Sovjeti še dalje napredovali. Po tem zborovanju, na katerem so napadali angleško vlado, je bila seja poljske »vlade«, ki je nato objavila v tisku svoj sklep, da Poljska ne bo priznala po vojni nikake ruske zahteve po poljskem ozemlju. Poljska želi ohraniti najboljše odnošaje z Rusijo, toda samo na osnovi »atlantske karte« in ob polnem priznavanju poljskih pravic. Iz tega se da torej sklepati, da stavijo Sovjeti Poljakom zahteve po njihovem ozemlju in da se sploh ne ozirajo na »atlantsko karto«, ki govori o pravici do samoodločbe narodov.

Angleška razlaga za nemški umik

Stockholm, 24. febr. AS. »Manchester Guardian« poroča o včerajšnjih govorih lorda Beaverbrooccka in Majskega, ki sta oba zahtevala drugo fronto ter se tako pridružuje zboru tistih, ki zahtevajo z običajnimi argumenti drugo bojišče. Nato pa list nadaljuje: Jasno je, da se Nemčija umika na vzhodu na skrajšano črto. To je v neki meri razveseljivo za zaveznike, toda na drugi strani bo Nemčija razpolagala z večjimi rezervami zoper zavezniške napade na raznih točkah evropske celine. Nemške rezerve niso znane, vsekakor pa morajo biti znatne in se bo v potrebnem trenutku čutila njihova teža ter bo morda razočarala bodoče napade. Vedno bolj jasno je, da je bil nemški umik na vzhodnem bojišču izveden iz dobro premišljenih razlogov in ne sme se misliti, da je bila celotna pobuda v nemških rokah.

Tanger, 24. februarja AS. Izvedelo se je, da je bil v neki letalski nesreči ranjen zastopnik angleške vlade v Severni Afriki Harold Mac Millan.

Pomembne izjave Vis. komisarja na prvi seji Pokrajinskega korporacijskega sveta

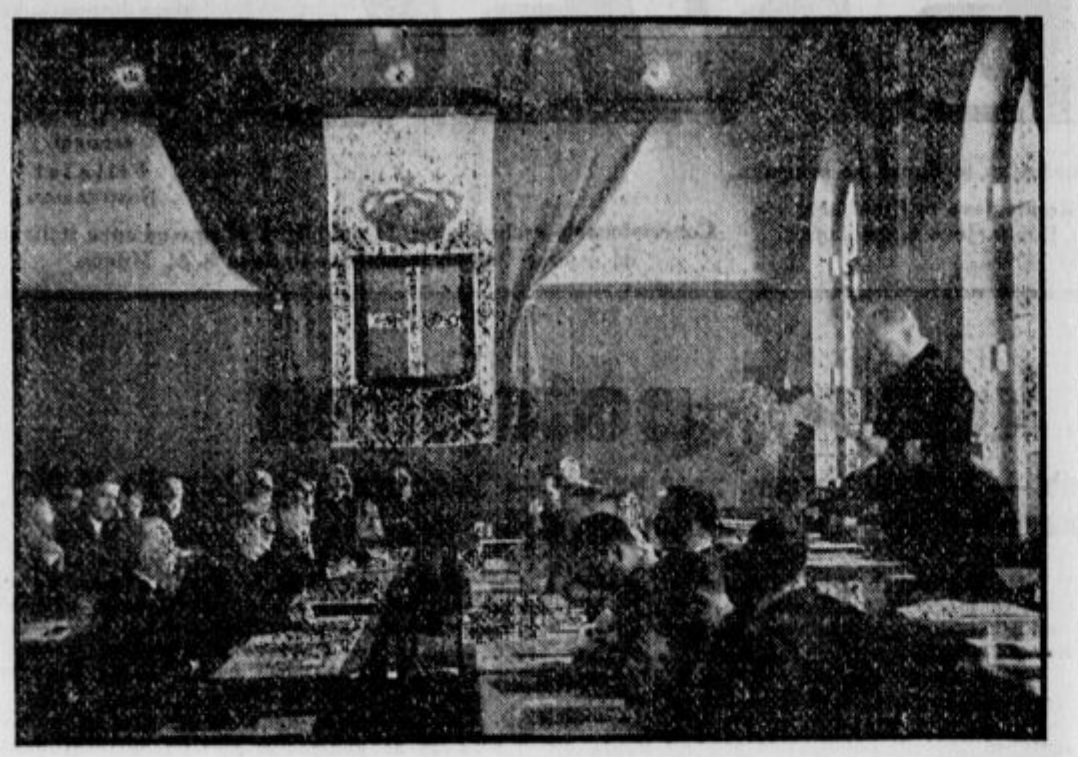

Ljubljana, 24. februarja.

Včeraj se je v Ljubljani sestal prvikrat Pokrajinski svet korporacij. Temu prvemu sestanku so dali s svojo navzočnostjo še poseben povdarek visoki gostje. Med njimi je bil tudi Ekscelenca Visoki komisar, ki je ob tej priliki spregovoril važne besede, katere so vredne, da jih komentiramo na tem mestu.

Predvsem je Ekscelenca Visoki komisar poudaril, da je z ustanovitvijo Pokrajinskega sveta korporacij zaključena korporacijska ureditev v naši pokrajini, kajti Pokrajinski svet korporacij ima nalogo enotno in vsestransko predstavljati gospodarstvo v italijanski Sloveniji. Pokrajinski svet korporacij je nadomestil prejšnjo Trgovinsko-industrijsko zbornico, ki pa je predstavljala samo del delodajalcev, dočim so sedaj v Pokrajinskem svetu korporacij zastopani ne samo delodajalci, temveč tudi delavci, nadalje pripadniki svobodnih in umetniških poklicev, zadružništva in drugih ustanov obenem z zastopniki oblastev. Pokrajinski svet korporacij je postal najvišja gospodarska ustanova v pokrajini, ki obsega vse panoge proizvajalne delavnosti pri nas. Pokrajinski svet korporacij je ustanova, ki se je uveljavila že preje v starih pokrajinah in bo sedaj lahko svoje delovanje razvijala v istem smislu kot v drugih pokrajinah.

Pokrajinski svet korporacij je odraz duha, ki vlada v gospodarskem, političnem in socialnem sistemu v Italiji. Je korporativna ustanova, katere naloga je zastopati interese včlanjenih skupin, in jih spravljati v sklad s splošnimi političnimi, gospodarskimi in socialnimi smernicami, ki danes vladajo. Zaradi tega je njegova naloga izredno obsežna in delo se razvija na vseh poljih našega gospodarskega življenja.

Drug poudarek nagovora Ekscelence Visokega komisarja je bil v navedbah tega, kar si je režim postavil kot cilj ob zasedbi pokrajine in kateri cilj je doslej tudi izvajal v tako obilni meri. Predvsem je bilo to vokvirjenje gospodarstva pokrajine v sestav Italije in povečanje produktivnih možnosti pokrajine z izkoriščanjem njenih prirodnih bogastev. V ta namen služijo predvsem velika javna dela. Za javna dela v naši pokrajini je predvidenih okoli 100 milijonov lir. Iz izjave je nadalje razvidno, da je bilo lani dovršenih javnih del za 36,707.000 lir. Javna dela ne izvršuje pri nas samo Visoki komisariat, temveč tudi ministrstvo za javna dela, Državna podjetja za ceste in ministrstvo za promet. Program javnih del bo zaposlil vse razpoložljive moči v pokrajini. Odveč je poudarjati veliki pomen javnih del za gospodarstvo in socialno politiko, saj smo o tem že večkrat pisali.

Končno je Ekscelenca Visoki komisar izrecno poudaril, da so bile izpolnjene obljube, temu nasprotno pa del slovenskega prebivalstva ni vračal z hvaležnostjo. Poudaril je, da izvaja Italija politiko dobrohotnosti napram lojalnim, da vodi borbo proti komunizmu, da izvaja to politiko oblast, ki sloni na moči in pravici, tesno združeni z rimskim pojmovanjem človeškega dostojanstva napram potrebnim in napram vsem tistim, ki to zaslužijo. Za to, kar je napravila in podarila fašistična Italija, ima pravico zahtevati vsaj spoštovanje do svojih zakonov in lojalnost slovenskega prebivalstva. To so besede poglavarja Ljubljanske pokrajine, ki znova poudarjajo, kakšni so nameni režima in kaj zahteva na nasprotni strani od slovenskega prebivalstva.

Odobravanje, ki je zaključilo besede Visokega komisarja, je pokazalo, da se vsi navzoči zavedajo pomena delovanja Pokrajinskega sveta korporacij kot najvišje gospodarske ustanove v pokrajini, ki ima tudi nalogo delati za povečanje blagostanja v naši pokrajini, in da so hvaležni Visokemu komisarju za njegova prizadevanja v prid vsemu prebivalstvu Ljubljanske pokrajine vedoč, da bodo ta prizadevanja rodila dober sad.

Delovanje GILL-a

Otvoritev informativnega sestanka za telesno vzgojo

Tiskovni urad Zveze fašijev objavlja:

V nedeljo, dne 21. t. m. ob 10 je v telovadnici Zveznega poveljstva GILL-a bila otvoritev tečaja za telesno vzgojo za učitelje v pokrajinskem glavnem mestu. Bili so prisotni: zvezni podtajnik Capurso v zastopstvu zveznega tajnika, šolski komisar comm. Depoli, voditelji GILL-a in Šole.

Zvezni podtajnik je orisal svrho tega tečaja in je priporočil voditeljem zavoda in poučujočim skrbeti za koristnost in cilje vzgoje, da bi gojenci z zanimanjem in privrženostjo sledili tečajem za telesno vzgojo. Odlikovanje šol in zavodov, ki se bodo izkazali, bo služilo za še večjo pobudo udeležencem.

Nato je naslovil besede zahvale in zadovoljstva za v lanskem letu dosežene rezultate in za zanimanje, ki so ga pokazali vsi udeleženci. Nato je bilo predvajanih nekaj vaj iz gimnastike za tekoče šolsko leto.

Na koncu prevajanja je zvezni podtajnik odredil pozdrav Duceju.

Uspešno delo pokrajinskega korporacijskega sveta

Izčrpno poročilo predsednika dr. Bisia o delu korporacijskega sveta v lanskem letu

Z reorganizacijo združenj delodajalcev in delojemalcev v sindikalne korporacije, ki je bila izvršena v prvi polovici preteklega leta, je bila ustvarjena podlaga za ustanovitev Pokrajinskega sveta korporacij, katero je napovedal Visoki komisar v svojem nagovoru ob obletnici ustanovitve Ljubljanske pokrajine dne 3. maja 1942-XX.

Z razliko nasproti bivši Trgovinsko-industrijski zbornici, ki je združevala v svojem okrilju le del delodajalcev, je okrajinski svet korporacij kot sinteza vseh tvornih slojev gospodarstva organ, ki ima vse potrebne predpogoje, da more z uspehom pospeševati gospodarstvo v pokrajini in zastopati enotno in povsem koristi vseh gospodarskih skupin ter skrbeti za vzporeditev interesov in razvoja v skladu s splošnimi koristmi.

V začetku je Pokrajinski svet korporacij nadaljeval posle bivše Trgovinsko-industrijske zbornice in njenih organov. Postopoma pa je bila poverjena Pokrajinskemu svetu korporacij vrsta novih poslov, ki spadajo v njegov delokrog. Izvršila se je notranja preureditev urada po predpisih, ki veljajo za pokrajinske urade korporacij v drugih pokrajinah.

Izkazalo se je potrebno, da se poveča število nameščencev in poskrbi za razširitev upravne ureditve, da bi bil urad v stanju, da brez težkoč izpolnjuje vse nove naloge, ki so bile poverjene Pokrajinskemu svetu korporacij. Lahko rečem, da je to delo v glavnem in z uspehom zaključeno in je bila preureditev poslovanja in sestave urada dovršena ob intenzivnem sodelovanju g. dr. Apollonija, strokovnjaka Visokega komisariata pri Pokrajinskem svetu korporacij. Posebna naloga Pokrajinskega sveta korporacij v tej dobi je bila, da zagotovi racionalno potrošnjo obstoječih zalog, da prepreči odtegovanje surovin predelovanju, kopičenje izdelkov, neosnovano dviganje cen in izkoriščanje potrošnika, kar bi bilo sicer pri pomanjkanju korporativnega nadzora in brez stroge discipline v vojni dobi neizbežno.

Visoki komisariat je poveril Pokrajinskemu svetu poleg raznih drugih začasnih nalog še:

a) nadzorstvo nad proizvodnjo, izvozom in porabo tehničnega lesa;

b) organizacijo razdelitve kuriva med prebivalstvo in obrate;

c) nadzorstvo nad predelavo, razdelitvijo in potrošnjo tekstilnega blaga;

d) nakazovanje in razdelitev surovin in pomožnih sredstev za obrtništvo in industrijo in

e) sodelovanje pri obravnavanju prošenj za uvoz in izvoz.

Lahko se ugotovi, da so bila navedena dela glede organizacije in ureditve potrošnje nadzorovanih proizvodov pravočasno končana. Številke, ki jih bom navedel v podrobnem delu poročila, kažejo silo izvršenega dela in zadevnih uspehov.

Da bi mogel te naloge uspešno izvrševati, je Pokrajinski svet organiziral posebne urade, med drugimi urad za izvoz in uvoz blaga iz inozemstva. Ta urad je obravnaval 1276 prošenj za uvoz in 240 prošenj za izvoz v inozemstvo ter je o njih podal na podlagi izvršenih službenih ugotovitev odboru za izmenjavo in valute, v katerem sodeluje tudi zastopnik urada Pokrajinskega sveta, s stališča splošnih interesov pokrajine svoje mišljenje glede primernosti ugoditve odnosno odklonitve zadevnih prošenj.

Število prošenj za odobritev izvoza blaga v stare pokrajine kraljevine, ki jih je urad obravnaval, dosega 5028. Med njimi niso vštete prošnje za odpremo lesa.

Pri reševanju izvoznih in uvoznih prošenj se je stremelo za tem, da se jača gospodarska avtarkija pokrajine in da se uvozni in izvozni režim za Ljubljansko pokrajino čimbolj prilagodi splošnim predpisom, kateri veljajo v kraljevini. Pripominja se, da se je promet z inozemstvom zmanjšal, ker se je trgovina, proizvodnja in potrošnja pokrajine v kratkem času skoraj popolnoma preusmerila na notranje tržišče ter stopila v stik in zasnovala nove poslovne zveze z dobavitelji in nakupovalci v vsej kraljevini. K ugodnemu razvoju takih zvez je v veliki meri pripomogla prireditev ljubljanskega velesejma, ki je seznanila gospodarske kroge pokrajine z gospodarstveniki v kraljevini.

Pri najvažnejši panogi gospodarstva v pokrajini, to je gozdarsko-lesni stroki, se je napravil splošni popis in občasna prijava zalog ter podrobna organizacija proizvodnje, prodaje in porabe ter izvoza tehničnega lesa po analognih načelih, kakor veljajo v starih pokrajinah. Pri Pokrajinskem svetu je bil osnovan posebni urad za tehnični les, ki vodi evidenco vseh zalog lesa, ki so pod zaporo, pri gozdnih posestnikih, trgovcih, industrijcih in obrtniških podjetjih ter vpiše vse kupoprodajne pogodbe za promet s tehničnim lesom v pokrajini kakor tudi za izvoz lesa. Pri tej točki je podal poročevalec glavne statistične podatke o prometu z lesom.

Nato je nadaljeval: Za razpravljanje strokovnih vprašanj lesne stroke posluje pri Pokrajinskemu svetu korporacij v smislu naredbe Visokega komisariata poseben strokovni odbor, ki je sestavljen iz predstavnikov oblasti, gozdne milice ter zastopnikov gozdnih posestnikov, trgovcev in industrijcev, ki na svojih vsakomesečnih sejah razpravljajo o vseh aktualnih vprašanjih. Med njimi je posebno omeniti niz predlogov za obnovo dela v lesni stroki, nadalje sodelovanje pri izdelavi maksimalnega cenika za les, vpis novih tvrdk v seznam pooblaščenih izvoznikov in na splošno vse posle, ki se tičejo ureditve lesnega trga.

Med ostalimi posli, ki so poverjeni Pokrajinskemu svetu korporacij na polju ureditve proizvodnje, predelave in potrošnje industrijskih proizvodov, ima najpomembnejšo vlogo nadzor nad prometom tekstilnega blaga.

To obsežno delo je bilo poverjeno uradu za tekstilije. Pokrajinski svet korporacij je prevzel izdajo oblačilnih nakaznic za vso pokrajino in organiziral njihovo razdelitev potom občin. V smislu okrožnic, ki jih je izdala Generalna direkcija za potrošnjo industrijskih proizvodov pri ministrstvu korporacij, se vrši v tukajšnjem uradu za tekstilije nadzor nabav in prodaje tekstilnega blaga pri trgovcih, nadzor in razvid inventarjev, se izdajajo poblastila za nove nakupe in nabavnice za predelovalce in trgovce, se stavljajo predlogi za puščanje v promet in izvoz ter se sestavljajo o tem mesečna poročila in statistike. Obsežnost tega dela se vidi iz naslednjih statističnih podatkov.

Poleg razdelitve oblačilnih izkaznic za celokupno prebivalstvo nadzoruje urad za tekstilije 550 nadrobnih prodajalcev tekstilnega blaga, ki morajo voditi vpisnik nakupov in prodaj blaga. Urad je prejel in poveril v smislu okrožnic Generalne direkcije za konzum industrijskih proizvodov 571 prijav inventarjev. Število proizvajalcev tekstilnega blaga, ki je pod nadzorom v Ljubljanski pokrajini, znaša 15 industrijskih podjetij, 4 konfekcije in 176 obrtnikov, dočim znaša število grosistov 22 tvrdk.

Naslednja važna naloga je bila organizacija razdelitve kuriva. Naporom gozdne milice je zahvaliti, da je bila Ljubljana pravočasno preskrbljena s primernimi količinami drv za kurjavo. Oskrba pokrajine s premogom pa je naletela na razne težkoče, ki so napravile položaj vso dobo preteklih zimskih mesecev dokaj negotov.

V svrho nadzora nad proizvodnjo ter razdelitvijo mineralnega in vegetabilnega kuriva za potrošnjo je bil meseca septembra organiziran pri svetu poseben urad. Uvedba discipline na tem polju je povzročila mnogo dela. Predvsem je bilo treba za to zbrati podrobne podatke o sestavi domačinstev, potrebah in zalogah kuriva v zasebnih gospodinjstvih, nadalje popis vseh vrst obrtniških delavnic, poslovnih prostorov, ugostiteljskih podjetij, naprav za centralno kurjavo ter pogonskih instalacij industrije.

Nato se je izvršila njihova razvrstitev po skupinah in vrstah ter tehnično ocenila potreba na pogonskem kurivu. Zmanjšan dovoz premoga iz inozemstva in reducirana produkcija v sami pokrajini sta zahtevala izvedbo štednje v vseh smereh. Kot strokovni posvetovalni odbor je sodeloval pri Pokrajinskem svetu korporacij odbor za kurivo, sestavljen iz predstavnikov oblasti in organizacij, ki je v 11 sejah razpravljal vsa važnejša načelna vprašanja glede razdelitve kuriva med prebivalstvo in obrate.

Do 15. januarja 1943 je bilo izdanih za domačinstva 19.342 nakaznic, s katerimi je bilo nakazanih skupno 55.221.69 q drv ter 230.671.85 q premoga. Nadalje je bilo izdano podnajemnikom 1842 nakaznic in za poslovne prostore pa 2009 nakaznic.

Da bi se doseglo kritje in razpoložljivi drobni premog za industrijo čim pravilneje porazdelil, so bile kurilne in obratne naprave industrijskih podjetij strokovno pregledane.

Med ostalimi kontroliranimi proizvodi, katerih razdelitev in nadzorstvo predelave je poverjeno Pokrajinskemu svetu korporacij, moramo v prvi vrsti omeniti surove kože, usnje in izdelke iz usnja.

Tudi za te predmete obstoja pri Pokrajinskem svetu korporacij poseben urad, ki dodeljuje usnjarnam vse potom Centrale za kože zbrane surovine, vodi nadzor nad predelavo, skrbi za vskladiščenje gotovega usnja in ga dodeljuje vsem čevljarskim obratom za izdelavo čevljev, pogonskih jermenov in tehničnih predmetov. Tekom preteklega leta je bila poraba usnja za izdelavo torbarskih predmetov prepovedana in dodeljevanje za te svrhe ukinjeno. Odnosne zaloge so bile likvidirane in prodaja teh predmetov zaključena. Industrija Ljubljanske pokrajine je znaten višek svojih proizvodov, predvsem na svinjskem usnju, izvozila v nadaljno predelavo v kraljevino, dočim so bile težke kože potrošene v pokrajini sami za izdelavo čevljev.

Razdelilna organizacija obsega 4 industrijska podjetja za predelavo usnja ter 21 obrtniških usnjarjev, nadalje 36 pooblaščenih trgovcev za prodajo usnja in 681 čevljarjev.

Med ostalimi kontroliranimi industrijskimi proizvodi, katerih razdelitev je poverjena Pokrajinskemu svetu korporacij, je omeniti posebno špirit, klej, petrolej in bencin za industrijske svrhe, karbid, sukanec, mastne kisline, šelak, škrob, jermena in gumijeve izdelke.

Urad Pokrajinskega sveta se je trudil, da preskrbi pravočasno obnovo in dopolnitev zalog ter da prilagodi pri vsakomesečnih razdelitvah nakazila izpremenjenim prilikam in obsegu prevzetih del. Pri vsakem posameznem koristniku so se te okolnosti vedno vpoštevale. Potrošače se je navajalo postopoma k racionelni štednji, uporabljajoč analogno smernice, ki so bile izdane za discipliniranje potrošnje v starih pokrajinah. Kjer so bile navedene surovine nadomestljive z drugimi proizvodi, kakor na primer pri izdelavi kisa, destilaciji itd., so bili potrošniki sčasom napoteni na uporabo drugih surovin, da bi se čim večje količine zalog racioniranih proizvodov mogle rezervirati za ostale vrste produktivne delavnosti in takim podjetjem omogočilo nemoteno okratovanje.

•

Ob času ustanovitve Pokrajinskega sveta korporacij je bilo v katastru Pokrajinskega sveta vpisanih 145 industrijskih obratov, 5580 obrtniških, 3296 trgovinskih in 1526 gostinskih obratov. Od tedaj je bilo obravnavanih 142 prošenj odnosno prijav za nastop novih obrtov in sicer 8 za industrijska, 62 za trgovske, 54 za obrtniške in 18 za gostinske obrate. Tekom iste poslovne dobe je bilo pri vpisanih podjetjih zabeleženih skupno 726 izprememb.

Od vsega tega gibanja odpade največji del na mesto Ljubljana. Sorazmerno znatnejše število odjav se tolmači zaradi izselitve mnogih imetnikov obrtov, deloma pa so bili obrti odjavljeni zaradi koncentracije poslovanja in reorganizacije razdeljevanja gotovih proizvodov potom Prevoda, medtem ko so bile začasne odjave povzročene deloma zaradi redukcije poslovnega prometa ali preureditve poslovnih prostorov odnosno izprememb v lastništvu tvrdk.

V trgovinskem registru sveta je bilo vpisanih 16 in izbrisanih 9 trgovsko-sodno protokoliranih tvrdk. Izpremembe so nastale pri 35 protokoliranih tvrdkah. Te izpremembe so deloma v zvezi s sistemizacijo podružnic, ki so se prilagodile novim prilikam. V šestih primerih družb z omejeno zavezo je bila zabeležena uvedba likvidacije. V zadružnem registru so bile vpisane 4 nove zadruge, izbrisani 2, izpremembe so bile registrirane pri 32 zadrugah. Konkurzov in poravnalnih postopanj v poslovni dobi ni bilo.

Pri Pokrajinskem svetu korporacij posluje posebna preizkuševalna komisija za mojstrske izpite, ki jih morajo polagati pomočniki po dovršeni pomočniški dobi, da dokažejo potrebno splošno izobrazbo in tehnično usposobljenost za samostojno izvrševanje posameznih rokodelskih obrtov. V drugem polletju preteklega leta se je vršilo 65 mojstrskih izpitov. V dveh primerih kandidati niso prestali preizkušnje. Največje število izpitov se nanaša na izpite krojačev, mizarjev, čevljarjev ter mesarjev, dočim so ostale stroke zastopane v manjšem številu.

Opaža so interes za izdelavo surogatnih živilskih proizvodov ter za produkcijo raznih nadomestil za manjkajoče vrste blaga kemične in materialne stroke iz nadomestkov, ki so na razpolago. Mnogo obratov se v tej smeri uspešno uveljavlja in je razvilo že svojo aktivnost preko mej Ljubljanske pokrajine. V splošnem se je izvoz proizvodov pokrajine v poslovni dobi zadovoljivo razvijal predvsem v stroki papirja, kartonažnih in galanterijskih izdelkov ter torbarstva, kovinskih predmetov in pohištva ter pletenin.

Zavod za pospeševanje strokovne izobrazbe za obrtništvo, ki obstoja pri Pokrajinskem svetu korporacij, je priredil v preteklem letu tečaj za mizarsko risanje, ki še traja. Specialni tečaji so se poleg tega vršili še za grafične stroke in elektroinstalaterje. Za tekoče leto je predviden obširnejši program 15 strokovnih tečajev za obrtništvo ter so bili v to svrho stavljeni potrebni zneski za kritje stroškov v proračun.

Na novo je bila osnovana pri svetu posebna komisija za reševanje pritožb proti neupravičeno visokim najemninam v novih zgradbah, ki bo v kratkem sklicana k zasedanju.

Za strokovno izobrazbo naraščaja skrbi Pokrajinski svet na eni strani z denarnimi prispevki in učili za vzdrževanje strokovnih in nadaljevalnih šol, ki obstojajo v pokrajini, kakor tudi za vzdrževanje nadaljevalnih tečajev za trgovske in obrtne vajence v onih krajih, kjer se ne morejo vršiti redne šole. Poleg tega pa ima Pokrajinski svet korporacij tudi dvoje lastnih učilišč, in sicer dvorazredno trgovsko šolo ter abiturientski tečaj. Na dvorazredni trgovski šoli je vpisano v I. letniku 16 učencev, v II. letniku istotako 16. V abiturientski tečaj je v tekočem letu vpisanih od početka šolskega leta 117 rednih slušateljev in 3 izredni, dočim se jih je 11 vpisalo naknadno. V tečaju poučuje 18 strokovnih moči, ki predavajo skupno 35 učnih ur tedensko. Omenjeni zavodi uživajo po svoji organizaciji in učnem uspehu dober sloves. Posebno abiturientski tečaj nudi v prilikah, ko je moralo mnogo oseb opustiti nadaljnje študije ali izpremeniti poklice, dobrodošlo priliko za izpopolnitev znanja o gospodarstvu. Zavodi se vzdržujejo z lastnimi dohodki in ne obremenjujejo proračuna Pokrajinskega sveta korporacij.

Za tekoče leto je bil sestavljen proračun v višini 3,375.372 lir stroškov in istotoliko dohodkov, ki so potrebni, da se stvori Pokrajinskemu svetu korporacij primerna podlaga za uspešno udejstvovanje na širokem delokrogu nove pristojnosti. Pri tem se je posebno jemalo ozira na mnogobrojne potrebe akcij za obnovo gospodarstva ter za pospeševanje strokovne izobrazbe obrtniškega, poljedelskega ter industrijskega naraščaja.

Za obsežno in koristno poslovanje sveta gre posebna zahvala podpredsedniku, ki v svojem vztrajnem in neumornem delovanju pozorno motri gospodarsko življenje pokrajine ter poslovanje uradov, ki se pod preudarnim in hvalevrednim vodstvom podravnatelja in oddelkovih starešin kar najbolje trudijo, da se poverjena jim dela točno, redno in hitro izvršijo.

•

Temu kratkemu prikazu poslovanja sveta v prvi dobi svojega delovanja je treba, da sledi vsaj v glavnih obrisih še očrtanje gospodarskega položaja pokrajine.

Poročevalec je nato podal kratko sliko o gospodarskem položaju Pokrajine, ki se tiče dela korporacijskega sveta in je zaključil takole:

Ne morem zaključiti tega kratkega pregleda o poslovanju Sveta v prvi dobi njegove nove ureditve, ne da bi izrazil v imenu Sveta vdano zahvalo Ekscelenci Visokemu komisarju za veliko in stalno podporo, s katero je olajšal našo, ne baš vedno lahko nalogo.

Naše delo bo moglo postati bolj intenzivno in učinkovito v novi dobi, ki pričenja danes z neposrednim delovanjem predstavnikov produktivnih kategorij, ki so vse zastopane v krogu Sveta.

Prevzemamo nase obvezo, da se bomo pri našem bodočem delovanju ravnali z vnemo in disciplino po navodilih našega odličnega poglavarja pokrajine.

Italijansko državljanstvo za priključeno bivše jugoslovansko ozemlje

Kakor poroča »Piccolo«, se bodo z zakonskim odlokom, ki bo v kratkem objavljen in ki ga je že odobril ministrski svet, določila navodila za podelitev italijanskega državljanstva prebivalstvu bivših jugoslovanskih pokrajin, priključenih h Kraljevini, in sicer za Ljubljansko pokrajino, za Cattaro in Spalato ter za sosedne pokrajine Zara in Fiume.

Omenjena navodila se bodo držala običajne italijanske tradicije glede državljanstva in bodo za podeljevanje merodajne »jus soli, jus sanguinis in residenta«, upoštevajoč, da ta sistem dovoljno jamči izvir oseb, ki lahko dobe italijansko državljanstvo. V podrobnostih se določa, da bo italijansko državljanstvo podeljeno bivšim jugoslovanskim državljanom, ki so rojeni na priključenem področju, katerih očetje so rojeni na istem ozemlju in ki bivajo na tem ozemlju ali v drugih pokrajinah Kraljevine. Državljanstvo bo podeljeno tudi onim, ki so rojeni na dotičnem ozemlju ter vsaj pet let bivajo tam ali pa v drugih pokrajinah Kraljevine. Da bi se na drugi strani preprečila nevarnost, da pridejo v sklop državljanstva politično nezaželeni življi, bo odlok dajal široko možnost prefektom, da izključijo od podelitve državljanstva nezaželene osebe.

Ameriški načrti za severno francosko Afriko

Rim, 23. februarja. Glede na nasprotja med Giraudijem in De Gaullejem in na angleško-ameriška nesoglasja zaradi severne francoske Afrike, je izšlo zanimivo poročilo po radiju iz Brazzavilleja in poročilo v »Frankfurter Zeitung«. Z ozirom na ta poročila se je treba spomniti političnega načrta, ki ga je zasnovala Amerika in ki je naravnost fantastičen, saj razodeva velike ameriške imperialistične težnje. Tu je nekaj točk iz tega načrta:

Severna francoska Afrika vsebuje 18 milijonov prebivalcev; od teh sta 2 milijona Evropejcev in pol milijona židov, kateri imajo v oblasti 65 do 80 odstotkov vsega bogastva te pokrajine. Jasno je, da se ameriška politika ne more opirati na drugo prebivalstvo ko na židovsko, ki so zmeraj simpatizirali z ameriško politiko in so Američane tudi pozdravili kot osvoboditelje. A kakor kaže zgled iz Palestine, je jasno, da ne bi moglo bivati judovsko ljudstvo v soglasju z muslimanskim prebivalstvom. Toda Američani imajo v načrtu preseljevanje muslimanov na debelo. Preseliti jih menijo v orient, nemara k Nilu. Francozi, ki jih je tu kak milijon, bi se morali vrniti v domovino. Kakih dve sto tisoč Evropejcev italijanske narodnosti in kakih 3000 Špancev bi poslali prav tako iz teh krajev. Kako bi potem nadomestili praznino, ko bi odšlo kakih 7 do 8 milijonov oseb? Odgovor na to vprašanje je v ameriškem načrtu koj pri rokah. To praznino, tako pravi Amerika, bi napolnili z ameriškimi zamorci, ki bi ustanovili tu svojo kolonijo pod nadoblastjo Amerike, ki bi sploh imela poglavitno besedo v vsej sedanji francoski severni Afriki.

Kakor je ta ameriška zasnova zares fantastična — piše »Frankfurter Zeitung« — pa ima vendarle tudi svoje predhodnike v zgodovini Amerike. Zadosti je, če se spomnimo na ameriško ravnanje s črnimi sužnji in na ustanovitev republike Liberije. Načrt se bavi nadalje s tem, kako je potrebno, da zaživi v Afriki vodstvo ameriških črncev in da bo v vsej Afriki gospodoval rod zamorcev iz Amerike, češ da bo tu na pravem mestu, medtem ko je v Ameriki zamorsko pleme drugotnega pomena.

Druga Amerika.

Na podlagi takih načrtov bi se moralo preseliti v Afriko 15 milijonov ameriških zamorcev in tisto praznino bi v Afriki napolnili prej ko v 50 letih. Da bi tako Afrika postala druga Amerika, je seveda neobhodno potrebno, da bi se v Afriki naselilo tudi čim več judov. Tako bi se sestavila fantastična piramida, ki bi imela za temelj domače, inorodne Afričane, na njih bi bili ameriški zamorci-priseljenci, a prav na vrhu bi se oblastno šopirila kaka stotina ali kak tisoč Američanov hebrejskega plemena.

Ta načrt je pač vse prej kot idealen. Z njim bi prešla Afrika povsem v roke Amerike. Tisti, ki je ta načrt sestavil, ni prav nič računal z opozicijo, ki se ustavlja Rooseveltovim načrtom, in se ni zmenil za velike obljube, ki so jih svoj čas dale Združene ameriške države svojim črncem.

Seveda je nemogoče — piše dalje »Frankfurter Zeitung« — kontrolirati avtentičnost te spomenice in dognati, kdo bi bil njen pravi zasnovatelj. Iz vsega je pač razvidno, kolika mešanica vlada v načrtih za bodočnost francoske severne Afrike in kako se pobijajo med seboj načrti Angležev, Združenih ameriških držav in Giraudjevi. Vsa ta nasprotja so prišla na dan vprav takrat, ko sta si v Casablanki zagotavljala Churchill in Roosevelt neomajno slogo v vseh vojnih in povojnih načrtih.

Neizpodbitno dejstvo je, da je ta ameriški načrt pokazal smer politike, ki ima brez dvoma številne pristaše v Združenih ameriških državah tako v tisku kot v političnem svetu. Ostane še dejstvo, piše »Frankfurter Zeitung«, da je poročilo radija iz Brazzavilleja izšlo pač prezgodaj in bo do kakega takega uresničenja »preteklo še veliko vode« in bo še neštevilno drugih zapletljajev glede na to plat. (Il Piccolo.)

Izpremembe taksnih predpisov

Pripombe.

1. Za trgovske menice z menično vsoto nad L. 100.— z dospelostjo ne nad en mesec je postopna taksa določena z L. 0.50 za vsakih tisoč lir ali ulomek tisoča lir. Dalje se plačuje vselej tudi stalna priznanična taksa 10 centezimov.

Vendar velja ta olajšava samo za menice, ki jih izdajo trgovci in so plačljive v Ljubljanski pokrajini ali v pokrajinah Kraljevine in ki so pisane na obrazcih, nabavljenih od »Fašistične zveze denarnih in zavarovalnih zavodov« in od javnopravnih denarnih zavodov, z dolžnostjo posameznih tvrdk, da izpolnijo te obrazce z navedbo firme, pri čemer smejo uporabljati samo pečatnik z neizbrisnim črnilom.

Take obrazce morajo uporabiti trgovci v 45 dneh od dne taksiranja. Kolke smejo na menice nalepljati in jih uničevati samo davčni uradi.

Po preteku 45 dni od taksiranja se smejo uporabljati ti obrazci v mejah plačane postopne takse samo za menice z dospelostjo nad en mesec.

2. Za druge menice z menično vsoto nad 100.000 lir se mora postopna taksa odmeriti za vsakih tisoč lir ali ulomek tisoča lir z zneskom:

a) L. 2.—, poleg stalne priznanične takse cent. 10, za menice z dospelostjo ne nad 4 mesece;

b) L. 3.—, poleg stalne priznanične takse cent. 10, za menice z dospelostjo nad 4 mesece do 6 mesecev;

c) L. 6.—, poleg stalne priznanične takse cent. 10, za menice z dospelostjo nad 6 mesecev in za bianko-menice z datumom in dospelostjo ali brez datuma ali brez dospelosti.

3. Na menice in druge trgovinske vrednostne papirje, izdane in plačljive v Ljubljanski pokrajini in v drugih pokrajinah Kraljevine, glaseče se na tujo valuto, se mora izračunati kolkovina na podstavi dejanske vrednosti tuje valute v italijanski veljavi po dnevnem tečaju.

4. Menice in drugi trgovinski vrednostni papirji se morajo izdajati izključno le na posebnih taksnih obrazcih. Denarnim zavodom, bankirjem in trgovcem, ki za to zaprosijo, pa smejo davčni uradi dovoliti, da dajo taksirati s kolki lastne tiskane ali litografirane obrazce za menice in druge trgovinske vrednostne papirje na kakršno koli vsoto, ako je na njih vtisnjena navedba zavoda ali tvrdke, ki jih izda.

5. Za menice z dospelostjo ne nad 90 dni, izdane od italijanskih, slovenskih ali inozemskih tvrdk in sprejete po denarnih zavodih, ki jih ministrstvo za finance z odlokom določi za akceptiranje trat v kritje izvoza, se plačuje taksa cent. 20 za vsakih tisoč lir, vendar ne manj ko cent. 20, poleg stalne priznanične takse cent. 10.

Izvozne tvrdke morajo uporabljati za izdajo menic lastne tiskane ali litografirane obrazce, nalepljajo pa kolke nanje in jih uničujejo davčni uradi.

TARIFA KOLKOVINE

na bolete in druge carinske listine.

1. Bolete in priznanice za carinske dohodke kakršne koli vrste, za predpisano skladiščnino in za uporabo znakov po dokončni odmeri carin in za dodatno plačilo premalo pobranih carin

— do lir 100 stalna taksa . . . . . lir 0.25

— če presega vsota lir 100, za vsakih tisoč lir ali ulomek tisoča lir . . . . „ 0.65
toda največ 60 lir.

Če se končuje celotni znesek taks na ulomek lire, se mora zaokrožiti na eno liro.

2. Bolete in priznanice o vplačilu in dvigu carinskih pologov v znesku nad 1 liro:

če vsota presega:

lir	1	toda ne	lir	100	stalna	taksa	lir	0.30
„	100	„ „	„	1.000	„	„	„	1.—
„	1.000	„ „	„	3.000	„	„	„	1.50
„	3.000	„ „	„	4.000	„	„	„	2.—
„	4.000	„ „	„	6.000	„	„	„	3.—
„	6.000	„ „	„	8.000	„	„	„	4.—
„	8.000	„ „	„	10.000	„	„	„	5.—
„	10.000	stalna taksa					„	6.—

3. Bolete o varščinah, ki se nanašajo na inozemsko blago: stalna taksa . . . „ 8.—

4. Bolete o vskladiščenju, naj se nanašajo na inozemsko blago ali pa domače blago: stalna taksa . . . . . „ 6.—

5. Bolete o začasnem uvozu carini zavezanega blaga ne glede na vrsto varščine: stalna taksa . . . . . „ 8.—

6. Bolete o izterjavi kazni, stroškov in izkupička od zaplembe:

na vsote	do lir	100		„	2.—
„ „	nad „	100	do lir 1.000	„	5.—
„ „	„ „	1.000	„ „ 5.000	„	10.—
„ „	„ „	5.000	„ „ 10.000	„	25.—
„ „	„ „	10.000,	za vsakih lir 100 ali ulomek več	„	0.50

Deli lire se zaokrožajo na eno liro.

7. Vsaka druga carinska boleta, vštevši bolete o začasnem uvozu carine prostega blaga in bolete o začasnem izvozu „ 2.—

8. Splošne uvozne prijave . . . . . „ 4.—

9. Carinske spremnice . . . . . „ 2.—

10. Iztovorni listi:

— za blago v tovorkih, vsak tovorek . . „ 0.20
vendar ne manj ko L. 0.80;

— za blago v razsutem stanju s težo do 10.000 kg . . . . . „ 4.—
nad 10.000 kg za vsakih 1000 kg ali ulomek več . . . . . „ 0.40

11. Spremnice za domače blago . . „ 0.80

12. Izvorna potrdila:

— za blago po izvoru z ozemlja Italijansko-albanske carinske zveze ali iz inozemstva, če se pošilja po pošti (poštni paketi, mali poštni paketi, zavarovane škatle z napovedano vrednostjo, pisemska pošta):
v vrednosti do lir 100 . . . . . „ 0.50
v vrednosti nad „ 100 do lir 1000 „ 1.—
v vrednosti nad „ 1.000 . . . . . „ 4.—

— za blago po izvoru iz inozemstva, ki se ne pošilja po pošti . . . . . „ 4.—

Gospodarstvo

Bolgarska semena za Hrvatsko. Strokovna zajednica gojilcev oljnatih rastlin je dosegla dovoljenje za uvoz 10 vagonov sončničnega semenja iz Bolgarije. S tem semenskim blagom hočejo obnoviti hrvatsko kulturo oljnatih rastlin.

Zvišanje cen vžigalic na Hrvatskem. Hrvatsko finančno ministrstvo je zvišalo cene vžigalic za eno tretjino.

Popis davčnih zavezancev na Hrvatskem. Te dni so začeli izvajati na Hrvatskem organi mestne davčne uprave obenem z državnimi organi pri davčnih upravah popis vseh davčnih zavezancev. Popis bo izveden do konca marca letos.

Croatia-put, hrvatska uradna potovalna pisarna, je odprla te dni dve svoji poslovalnici, eno v Berlinu, drugo v Dubrovniku

Konec brezposelnosti na Hrvatskem. Borza dela v Zagrebu je leta 1939. in 1840. posredovala 13.000 služb pri 180.000 prošnjah. Število prošenj brezposelnih za službe je nazadovalo leta 1941. na 134.000, katerim 8500 je preskrbela zaposlitev borza dela. Veliko število delavcev je našlo zaposlitev v Nemčiji. S koncem l. 1942. je znašalo število prijavljenih brezposelnih v Zagrebu le še 1100. Za storitev novih delovnih možnosti namerava zagrebška borza dela oživotvoriti posebne delavnice, ki bodo dale delavcem, ki drugače ne morejo biti zaposleni, delo.

Kmetijski dolgovi v Srbiji. Nedavno so v Srbiji pristopili k novelizaciji uredbe o odložitvi plačil za kmetske dolgove. Vsi plačilni roki so bili krajšani in so bile ukinjene številne olajšave za odplačevanje dolgov. Vse dosedanje olajšave so bile ukinjeie za kmetske dolgove, ki presegajo 500.000 din.

Zvišanje glavnice Credit Lyonnaisa. Znana francoska velebanka Credit Lyonnais bo zvišala glavnico od 400 na 1000 milijonov francoskih frankov.

Obtok bankovcev v Grčiji. Sredi novembra lanskega leta je znašal obtok bankovcev grške narodne banke 306 milijard drahem, dočim je znašala zadolžitev države pri Narodni banki 106 milijard drahem, terjatve do inozemstva pa so znašale iz raznih naslovov 196 milijard drahem.

Premog in nafta v Romuniji. Da bi se varčevalo z zalogami petroleja, je romunska vlada odredila preureditev pogona državnih železnic in velikih industrijskih podjetij na premog, dočim je bilo pogonsko sredstvo doslej nafta. Zaradi tega računajo, da bo potrebno veliko povečanje romunske proizvodnje premoga. Sedaj je v premogarstvu zaposlenih okoli 17.000 rudarjev.

Angleški vojni stroški so tako narasli, da dosegajo že 14 milijonov funtov šterlingov na dan. Zaradi tega je moral finančni minister zahtevati naknadni kredit v znesku 900 milijonov funtov. Dejanski izdatki v tekočem letu presegajo proračunske za 400 milijonov funtov, proračun pa znaša 4900 milijonov funtov.

Deliške družbe v Španiji in Španskem Maroku imajo skupno delniško glavnico ca. 20.7 milijarde pezet, od katerih je vplačanih 17.06 milijarde, nadalje je obveznic v obteku še za 5.26 milijarde pezet.

Izdelovanje umetnega kavčuka v Zedinjenih državah. Te dni je šele začela obratovati prva ameriška tvornica umetnega kavčuka v Zedinjenih državah. Ta tvornica naj izpolni veliko praznino v ameriški oskrbi z gumijem. Za tekoče leto cenijo namreč strokovni krogi, da bo naravnega kavčuka prišlo v Zedinjene države 40.000 ton, dočim znaša najnujnejša potreba 600.000 ton in je zaradi tega pričakovati novih omejitev porabe kavčuka v Zedinjenih državah.

Nadomestek za olivno olje je iznašel neki japonski profesor. Novi nadomestek za olivno olje je dejansko ekstrakt iz čajnih rastlin in izkazuje iste kakovosti kot olivno olje, tako da bo nadomestek služil lahko za prehranjevalne in zdravstvene svrhe.

Izšla je nova knjiga

»Slovenčeve knjižnice«

svetovnoznani roman

LORNA DOONE

Spisal R. Blackmoore

17. stoletje s svojo čudovito romantiko zaživi v tej knjigi z vso bujnostjo.

Oba dela povesti sta vezana v eno knjigo. Knjigo dobite po vseh knjigarnah in trafikah.

Ves partizanski vod zajet

Dobrepolje, 24. februarja.

Dne 19. februarja so se fantje vaške straže v Hočevju zares junake izkazali. Majhna straža — 12 fantov — je krenila v gozdove proti Lazam in Korinju, da preišče ta teren. Bogve kolikokrat so prehodili ta teren, vendar so partizani, skriti v svojih podzemskih brlogih vse te mimohode srečno prestali. To pot pa se jim je pokazilo. Prav nič ni vedela straža, koliko jih je, vendar si niso prav nič pomišljali obkoliti in napasti posadko, čeprav so vsi tvegali svoje življenje. Njihovo junaštvo in odločnost je bilo bogato poplačano. V kratki borbi se jim je posrečilo ujeti ves terenski partizanski vod, ki je skrbel za obveščevalno službo skoraj za vso Suho Krajino, krško in dobrepoljsko dolino. Človek bi mislil, da se bodo ti »legendarni borci« zares borili kot levi, saj tako beremo v njihovih lističih, toda ob prvih odločnih in dobro pogodenih strelih jim je padla puška iz rok in so se kot preplašena zverjad razbežali na vse strani. Fantje niso odnehali, ampak so jih vzeli vsak nekaj na muho tako da je od celega voda pobegnil samo eden (Šeme Anton iz Vidma) in še temu so tik za petami.

Kaj prijazen je bil pogled na te umazane in razcapane »osvoboditelje«. Uši toliko, da bi jih lahko izvažali, lasje prav do erede hrbta, brada divje razmršena, skoraj vsi bosi, raztrgani pa popolnoma, zares legendarni »osvoboditelji« in »tesarji« novega socialnega reda.

Marsikdo se je ob tem lepem plenu naših fantov oddahnil. Saj so bili med temi ujetniki glavni strahovalci in agitatorji krške doline, Suhe Krajine, vse tja do Dobrepolj. Sami domačini so bili to, ki so še danes skrbeli, da je bila »velika partizanska armada« pravilno obveščena o situaciji na tem terenu. Najmarkantnejša osebnost med ujetniki je seveda znani korinski učitelj Ožbald Vladimir, politični komisar in strahovalec vseh vasi od Krke tja do Zvirč. Kot vsi komisarji, tako je bil tudi ta oborožen samo z revolverjem, ki mu ga je dal znani partizanski komandant »Primož« ali po naše »Turnherr«, učitelj iz Višnje gore. Kot vsak partijec, tako je seveda tudi on vse svoje zločine trdovratno tajil, toda preveč jih je, da bi mogel uiti neizprosni roki. — Med jetniki joka danes za lepim partizanskim življenjem Zaviršek Franc iz Gabrovšic, kateremu se mora marsikateri zapeljani kmečki fant zahvaliti, da danes tava po gozdovih, pričakujoč, kdaj bo tudi njega zadela neizprosna usoda. — Prav tako so prispeli do zadnjega kantona svojega žalostnega življenja tudi drugi znani propagatorji in navdušeni partizani kot so: Pajk Henrik iz Vidma, Zupanc Jože iz Znojil, Zajc Anton iz Vidma, Zupanc Stanislav iz Znojil pa je že med borbo dobil svoje plačilo.

Nevarna partizanka prijeta

Blizu Dravelj pri Ljubljani so ujeli sestro proslulega partizanskega terenca in ovaduha, ki je spravil v smrt 4 nedolžne ljudi iz okolice Ribnice, Lesar Marijo. Lesarjeva se je že dalj časa klatila s partizani, končno pa je tudi njo doletela usoda, ki neizprosno in zanesljivo sledi še preostalim in razkropljenim partizanskim krdelom.

KULTURNI OBZORNIK

Knjiga za dekleta

J. Gerely: Daj mi svoje srce.

V naši javnosti so bile zelo lepo sprejete vzgojne knjige za fante, ki jih je pisal madžarski univerzitetni profesor dr. Toth, svetovno znani vzgojitelj in pisatelj vzgojnih knjig za fante in dekleta v nevarnih letih, v katerih je razodeval smisel in skrivnost življenja na način, da najmanj škode trpi nežna mladost v času največje nevarnosti za dušo in telo. Taka knjiga je bila n. pr. »Pomladni viharji«, ki jo je izdala Ljudska knjigarna pred leti. Potreba pa se je čutila po podobni »knjigi za dozorevajoča dekleta«, ki bi obravnavala pereče vprašanje zakona. In taki potrebi je sedaj zadoščeno s prevodom J. Gerelyjeve knjige »Daj mi svoje srce!« ki jo je prevedla prof. Gundetova in izdala pred kratkim Ljudska knjigarna.

Pisateljica je knjigi dala motto iz sv. pisma: »Tisti, ki je od začetka prva dva človeka ustvaril, ju je ustvaril kot moža in ženo« (Sv. Matej, 19, 4). In nato ne podaja Gerely kakšne suhoparne pedagoške razlage, ki je mladi ljudje brati nočejo, temveč prijetno zgodbo o raznih tipih deklet ter raznih usodah in njihovi ljubezni, vse pa ob glavni osebi studentke Eve, ki doživlja te različne usode in spoznava vrednost in nevrednost življenja. Tu so kot v lepi povestici orisana dekleta, ki ne dajo na svojo dekliško čast, se nosijo kot kupljiva dekleta, čeprav so v duši nepokvarjene, ki pa potem po razočaranju padejo v drugo nasprotje tako imenovano »tercijalstvo«, ki je tudi samo izrodek; umiri se šele v dobrodelstvu, s katerim zadosti svojemu materinskemu čutu (Eliza) in potem so tu še Jerica, ki prevzame drugi ženi moža, tu je Hilda, ki smatra zakon samo za uživanje, tu je dobra Magda, potem Cveta, ki bi rada vsem angelčkom z nebes dala telesce, itd. itd., dekleta, ki spoznavajo smisel žrtve in smisel ljubezni. In tako Eva, ki je študirala, pa je mislila, da ji daje študij vse, pride do tega, da je ljubezen večja vrednota ter doživlja tudi razna razočaranja v ljubezni: pri enem se razlikujeta v nazorih o zakonu, pri drugem moti vera, nazadnje pa doživi svojo ljubezen in srečo tam, kjer bi je ne pričakovala: v 27 letu vzljubi 32 letnega vdovca z enim otrokom. Srečna stopi z njim pred oltar, da prejme božji blagoslov in mu ostane zvesta do smrti kot žena in mati, varuhinja njegovega družinskega življenja.

To je zgodba v kateri so pojasnjena vsa vprašanja, ki begajo dekle, ko hoče od nje življenje: Daj mi svoje srce. In te rešuje v smislu vere in prave sreče v ljubezni. Sam dr. Toth je knjigi napisal uvod, v katerem govori o prednostih te knjige, o tenkočutnosti, obzirnosti in spoštovanju, s katerim načenja pisateljica kočljiva vprašanja življenja ter ji želi ves blagoslov z željo, naj bi dekleta premislila, komu darujejo svoje srce — »ali svetišču ženskega samostana Bogu ali možu pri poročnem oltarju«.

Še posebej pa je slovenski prevod priporočil šolf dr. Rožman z besedami »Knjigi na pot«, v katerih poudarja, da kaže knjiga pot nazaj v družinski raj, kakor ga je Bog zamislil: k božji zamisli zakona in družine, ter želi slovenski izdaji ves uspeh in blagoslov.

Lepše pač nihče ne more priporočiti te lepe dekliške vzgojne knjige. td.

Vahen: Ljubljana

Damjan Vahen, ki je znan med slovenskim pišočim občinstvom predvsem v prevodih Prešerna (Krst pri Savici) in svojih pesmih v esperantski jezik, po v nekaj primerkih izdani zgodovinski knjigi o gradu Brdo ter pripravah za opis slovenskih mest in trgov, je zdaj ponatisnil iz Zadrugarja svoj »zgodovinski oris« mesta Ljubljane, ki ga je zdaj izdala založba »Naši obrazi« v Ljubljani (srt. 240). Kot uvod v svoj oris je ponatisnil Cankarjev slavospev na Ljubljano, ki jo je Bog podelil slovenskemu narodu »za tolažbo in povračilo v hudih časih«.

V zadnjih časih se je pri nas razvila vedožejnost o zgodovini domačih krajev, kar izpričuje, da se vneto bavimo z domovinoznanstvom. Dokaz tej težnji so posamezne monografije o poedinih krajih, ki so v zadnjih desetletjih kar tekmovali med seboj, da izdajo svoje zgodovinske opise. Sedaj pa cvete zlasti po naših dnevnikih in drugih listih diletantsko iskanje po zgodovini naših ustanov in naših krajev, kar nudi živahno in hvalevredno čtivo za današnji čas, budi v nas tradicijski čut in ljubezen do krajev, ne moremo pa se na vse to raztreseno gradivo oslanjati kakor na znanstveno dognan material ter je več ali manj spretna in vestna reportaža, izvleček ponajveč iz Valvazorja ali pa Dimitza ter starejših ljubljanskih kronistov (Vrhovnik itd.).

In med tako reportažo spada tudi ta Vahenov zaokroženi spis o Ljubljani, ki ima namen, dati v majhni brošuri kolikor mogoče zanimivih podatkov o razvoju Ljubljane ter njenih ustanov in javnih zgradb. V tem pogledu je svoj namen dosegel: meščani bodo brali njegov oris, zvedeli za podatke o razvoju Ljubljane od mostiščarske dobe preko ilirske in rimske Emone v srednjeveško Ljubljano ter v Ljubljano kakor je danes — glavno mesto Ljubljanske pokrajine. Vmes pa bo dovelj podatkov o starih ljubljanskih stavbah, o ulicah in mostovih, o širitvi ozemlja in rasti v Veliko Ljubljano, kar vse je označeno z nazornimi risbami. Tu so zbrani vnovič podatki iz večinoma starejših avtorjev ter nanizani v neko zaporednost. Toda Vahen ni toliko zgodovinarja, da bi vse te podatke kulturno-zgodovinsko podal v nekem okviru, da bi se zamislil v gospodarske, politične in kulturne dobe, ki jih je Ljubljana preživljala, temveč je ne oziraje se na posamezne razdelitve nizal snovni podatek za podatkom nakazal ter tako več ali manj stvarno in vestno neki oris Ljubljane v rasti in času. Ni pa podal **monografije** o mestu Ljubljani, temveč samo nekakšno bolj razširjeno **reportažo** o katere zanesljivosti pa bi se bilo treba še posebej prepričati. Kaj naj si bralec na pr. misli ob takem branju kot je — vzemimo — tale odstavek na str. 73: »Nova mestna hiša je imela na pročelju ‚pranger' **okoli 50 stotov težak balkon(?!)**, na katerem so razglašali sodbe na smrt obsojenih zločincev in jih slovesno izročali rablju. Ker pa je ‚pragen!' v XVIII. st. močno razkopal, so ga l. 1798 na ukaz okrožnega urada odstranili, prav tako pa tudi zmaja ob strešnih žlebovih, češ, da ne krasita pročelja mestne hiše. V istem času so tudi prezidali stolpič. Pred mestno hišo pa je stal tudi sramotni steber in sramotna klop, na katero so posajali obrtnike, ki so se pregrešili v svojem poklicu.« Tako piše str. 155.), da je stolp šentpetrske cerkve poslikal Quaglio ter citira zato Izvestje Muzejskega društva V. l. str. 125 (treba bi bilo tudi ta citat poveriti!), ko pa je vendar vse l. 1942 izhajala v Domu in svetu dr. Mikuževa razprava o Jelovškovih freskah pri Šentpetru! Itd.

Predvsem pa daje vrednost temu pregledu izbira podob in tlorisov stare Ljubljane, ki jih je res prerisal z lastno roko Damjan Vahen, niso pa plod njegovega znanstvenega napora, da bi mogle nositi njegovo ime. To samo mimogrede. Slike stare Ljubljane v raznih stavbah pa so zelo številne ter zanimive.

Vahen je hotel dati svojemu delu znanstven značaj, zato je dodal tudi opombe in vire. Toda prav iz teh virov se vidi, kako skromno je bilo njegovo gradivo in viri, iz katerih je črpal. Saj ne navaja nikjer najnovejše literature, posebno ne tiste, ki bi lahko dala širši zgodovinski okvir njegovim snovnim paberkom. Tako se ne ozira na najnovejše razprave o mostiščarski ljubljanski kulturi dr. Ložarja, ne o postanku Ljubljane dr. Rusa, ne na druge razprave novejših zgodovinarjev (Steletove o razvoju Ljubljane, Steskove o ljubljanskih škofih, na uvode v izdajo mestnih reprezentativnih albumov, ne na članke v Kroniki, na Zwitterjevo premikanje prebivalstva itd. itd.

Tako je ta Vahnov zgodovinski oris Ljubljane prikladen žepni pripomoček najvidnejših razvojnih črt ljubljanske fiziognomije, ki bo prišla prav tako domačinu kakor tujcu za prvo orientacijo, **ni pa v njem sistema ne zgodovinske metode.** Izpolnila pa bo svoj **praktični namen,** ki mu je namenjena.

Sicer pa naj bo sodba o njeni vrednosti pridržana poklicnim zgodovinarjem. td.

»Čitaj in širi »Slovenca«!«

Drobne novice

Koledar

Četrtek, 25. svečana: Valburga, devica in opatica; Feliks III., papež; Cezarij, spoznavalec.
Petek, 26. svečana: Matilda, devica; Viktor, spoznavalec; Aleksander, škof.

Novi grobovi

† **Valentin Erklavec.** V 82. letu starosti je umrl v Ljubljani gospod Valentin Erklavec. Blagega rajnega bodo pokopali v četrtek, dne 25. februarja ob treh popoldne iz kapele sv. Nikolaja na Žalah.

† **Ivan Spoljarič.** V 82. letu starosti je umrl v Ljubljani bivši trgovec in posestnik gospod Ivan Spoljarič. Na zadnji poti ga bodo pospremili v četrtek, dne 25. februarja ob pol treh popoldne iz kapele sv. Jožefa na Žalah.

Naj rajnima sveti večna Luč! Vsem, ki žalujejo za njima, naše iskreno sožalje!

75 letnica vzorne matere

Kljub hrupni, vendar včasih skoraj že enoličnj vsakdanjosti je umestno in prav, če se kot kronisti spomnimo tudi lepih dogodkov, ki dozorevajo v tihoti družinskega življenja. Saj nam ob njih vse lepše sije upanje v bodočnost. Obdana od svojih sinov, njihovih žena in otrok praznuje danes 25. februarja svojo 75 letnico gospa **Marija Tominec.** Dan na dan jo vidite, ko se v zgodnjih jutranjih urah vrača iz cerkve. Hiti domov, da se spet iznova vpreže v delo, ki mu je z dušo in telesom bila vdana vse svoje življenje. Rojena 25. februarja 1868. v Podbrezjah pri »Kovaču« se je še mlada primožila v Ljubljano in tu s pok. želez. sprevodnikom Ivanom vzgojila osem otrok, samih sinov, ki so vsi že na lepih položajih. Kot mati je lahko nanje v resnici ponosna. Od najstarejšega do najmlajšega! Frančiškana p. dr. Angelik, p. dr. Roman, dr. Stanko, višji svetnik pri železniškem ravnateljstvu v Beogradu, Ciril, bivši mornariški polkovnik, Vladimir, železniški referent, Franc, tajnik medicinske fakultete ter Milan in Oskar, sodnika. Vse to so uspehi njene skrbne vzgoje. Življenje ji ni prizanašalo s trdotami, rasla je v skrbeh in delu za družino, polna globoke, večkrat kar sramežljivo skrite ljubezni do otrok. Naj ji dobri Bog nakloni še dokaj let v zdravju in prijetni zavesti: Kar sem mogla, sem storila.

Izšel je prevod

globoke — napete — pretresljive knjige znamenitega pisatelja in letalca

Exupéryja:

Veter, pesek in zvezde

ki je dobila prvo francosko književno nagrado.

Knjiga, v elegantni opremi in opremljena s fotografijami, je prvi zvezek letošnjega letnika „Naša knjiga".

Za nenaročnike je cena L. 60·-

Naročniki naj jo dvignejo v naši knjigarni.

Založba „Naša knjiga"

Ljudska knjigarna v Ljubljani, Pred škofijo štev. 5

— **Krajevni potovalni urad pod vodstvom CIT-a.** Z radostjo smo vzeli na znanje iz Uradnega lista Ljubljanske pokrajine št. 12 z dne 10. t. m., da je CIT (Italijanska Turistična Družba) prevzela Krajevni Potovalni urad, katerega je do sedaj upravljala Zveza Tujskega prometa. To je zagotovilo velike prave italijanske družbe, zveste fašistični vladi z geslom vztrajati, ki kljub sodobnim težkočam kljubuje finančnim žrtvam, da bi vseeno mogla nositi povsod svoje ime in da bi lahko resnično pomagala svojim klijentom. Ne briga pa se pri tem za svoj neposredni dobiček. Za direktorja urada je imenovan **cav. Guido Candrini dei Patuzzi,** ki prihaja iz Milana in je že znan na turističnem polju zaradi svoje posebne ljubeznivosti in ki si bo znal pridobiti tudi naklonjenost ljubljanskega prebivalstva.

— **Lep uspeh »Pričaranega ženina« na frančiškanskem odru.** Vladonov spada med tiste dramatike, ki realistično zajemajo priprosto življenje med vaškimi in trškimi mejniki. Vladonov je izrabil to gradivo v smislu burke in sicer tako, da je celotno zgodbo zgradil na načelu zamenjave, pridal možitev z bogatim Amerikancem in čaranje. Vsi ti pojmi: zamenjava, možitev, bogat tujec in ciganka so znani, skoraj da preznani motivi ter je prav za prav odločilno vprašanje le, kako je pisatelj v našem primeru uporabil navedene pripomočke. Delo je prav dobro izpeljano, razdeljeno v tri dejanja. Prvo postavlja osnovo dejanja, drugo razvija do zapletljajev, tretje srečno končuje. Delo, ki je zgodbeno v jedru priprosto, sicer pa spretno zapleteno, je bilo postavljeno na oder dostojno in prikupno. Režiser višji insp. g. Stancer je Vladonova dobro proučil in tridejanko lepo predstavil občinstvu. Uprizorjena komedija priča o njegovi intuitivni nadarjenosti kakor tudi o šolanem režiserskem okusu. In igralci! Čevljar Urh — družinska copata in pijanček — prav dober, Lenka, njegova žena, vsa v skrbi in klepetavosti mimično prav dobra, Urška in Cilka mimično zadovoljivi, vlogi obema dovoljujeta več impulzivnosti, Tonček prav dober, dr. Skaza odličen, poštar prav dober, Kalin dober, Rozamunda prav dobra. Njeno čaranje bi zahtevalo nekoliko več epičnega oblikovanja, posebno zaradi naslova, ki je, mimogrede povedano, manj posrečen, saj stavi v osrčje vse zgodbe ravno dogajanje okoli njenega čaranja. To bi se dalo urediti z močnejšim izrazom njenega nastopa. Scenerija dobra. V celoti moramo reči, da je bila burka po zaslugi resnega sodelovanja med režiserjem in igralci prav dobro prikazana in more zadovoljiti tudi izbirčen okus gledališkega občinstva. Pristavimo, da je delo tako, da more napolniti dvorano več kakor nekajkrat, zato bi ne bilo razumno, da bi bilo uprizorjeno le enkrat ali mogoče dvakrat.

— **Matijev mraz.** Že dober teden traja suho in podnevi sončno vreme z zmernim jutranjim mrazom. Na dan sv. Matije, v sredo, je lahno pomrznilo, po stoječih vodah se je napravil tanek led. V sredo zjutraj je bil jutranji temperaturni minimum —3.4. V torek je bil dnevni maksimum +13.8, za februar razmeroma visoka temperatura. Barometer je še vedno visok in je v sredo kazal 773.8 mm. V mestu je bila zjutraj gosta megla, v okolici že zgodaj sonce.

— **Tekmovalcem za knjižne nagrade,** ki jih bo 15. marca določil žreb za pravilno rešitev nagradne uganke v letošnji »Družinski pratiki«, svetujemo, naj zaradi prihranka na poštnini pošiljajo rešitve v skupinah v enem zavitku. Priložiti pa je treba za vsak naslov odgovarjajoči nagradni kupon. Kdor še ni kupil »Družinske pratike«, si jo lahko še preskrbi do konca februarja.

Omejitve porabe električnega toka — ukinjene

Pozimi ob najhujšem mrazu je morala biti zaradi zamrzovanja rek poraba električnega toka v Ljubljani omejena ter je Visoki komisariat zato odredil prepoved obratovanja z elektromotorji in z drugimi električnimi aparati med 16. in 19. uro.

Ker je pa sedaj dobava električne energije iz hidrocentral zanesljivejša ter je večerna obtežba mestne električne centrale zaradi daljšega dneva postala nižja, jo bo centrala mestne elektrarne z elektrarno v Tacnu lahko sama krila, če tudi bi odpadla dobava energije od drugod. Zato je Visoki komisariat omejitev porabe električnega toka ukinil ter preklical prepoved obratovanja z elektromotorji in drugimi električnimi aparati. Navzlic dovoljenju, da odjemalci električnega toka smejo brez omejitve obratovati z elektromotorji in drugimi električnimi aparati, vendar opozarjamo stranke na čim največje varčevanje z električno energijo.

Pogozditev ob cestah in železnicah posekanih gozdnih pasov

Ljubljansko mestno poglavarstvo opozarja prizadete posestnike, naj v lastnem interesu takoj začno s pogozdovanjem ob cestah in železnicah posekanih gozdnih pasov. Sadike bo oddajala pokrajinska drevesnica, a. manj premožni gospodarji bodo na predlog mestnega poglavarstva dobili sadike brezplačno. Zato naj posestniki s posredovanjem gozdnih čuvajev ali pa kar neposredno mestnemu gospodarskemu uradu v Beethovnovi ulici 7, soba št. 35 naznanijo, koliko sadik potrebujejo za pogozditev gozdnih jas in posek.

Sprememba v odpravi na postajališču Drenov grič

Direkcija državnih železnic v Ljubljani obvešča, da se odpravljajo od dne 1. marca t. l. dalje na postajališču *Drenov grič* potniki, prtljaga in ekspresna roba. Brzovozne in sporovozne komadne pošiljke postajališče od navedenega dne dalje ne bo več prevzemalo in oddajalo. Postaja Vrhnika pa bo posredovala pri predaji in oddaji vagonskih pošiljk, ki se bodo lahko še nadalje predajale in oddajale na nezasedenem tovorišču. Vse potrebne informacije dobe udeležene stranke v uradnih urah pri šefih postaj.

Razdeljevanje krmil za krave mlekarice

Pokrajinski Prehranjevalni zavod sporoča, da se bodo dne 24., 25. in 26. t. m. od 8 do 12 in 15 do 18 delile pri Uradu za razdeljevanje mleka v Maistrovi 10 nakaznice za riževe otrobe producentom kravjega mleka tostran kontrolne črte, ki oddajajo mleko po nalogu Prevoda.

Krmila se bodo razdeljevala na podlagi količine mleka, ki ga vsak proizvajalec oddaja.

Izpred vojaškega sodišča

Vojaško vojno sodišče višjega poveljstva Oboročenih Sil za Slovenijo—Dalmazijo, odsek v Ljubljani, je izreklo naslednjo obsodbo v razpravi proti **Francu Zlobku,** sinu pokojnega Martina in pokojne Helene Make, rojenemu v Gažicah pri Cerkljah (nemška Slovenija) dne 16. 8. 1893, bivajočemu v Št. Jerneju in nahajajočemu se v zaporih. Obtožen je bil: a) zločina po čl. 1 Ducejevega razglasa z dne 3. 5. 1942, da je v Št. Jerneju v nedoločeni dobi in sicer do 27. 2. 1942 sodeloval pri združbi, naperjeni k nasilnemu prevratu političnega, gospodarskega in socialiega reda v državi; b) zločina po čl. 110 C. P. — 16 Ducejevega razglasa z dne 3. 10. 1941, da je v istih okoliščinah sodeloval pri oboroženi skupini in ji dobavljal orožje in strelivo; c) zločina po čl. 2. Ducejevega razglasa z dne 24. 10. 1941, da je v istih okoliščinah hranil orožje in strelivo brez predpisanega dovoljenja.

Vojaško sodišče proglaša zato Franca Zlobka za krivega pripisanih mu zločinov in ga obsoja na celotno kazen **dosmrtne ječe** in mu za vedno odvzema pravico do javnih služb, proglaša ga za izvzetega pred zakoni, izgublja pravico dedovanja, izgublja zakonsko in očetno oblast in ga obsoja na plačilo pravnih stroškov. Obsodba se v izvlečku objavi v »Slovencu« v Ljubljani.

Iz dela in življenja - od tu in tam

Z Gorenjskega

Tudi Gorenjci hočejo sodelovati. Zadnji »Karawanken Bote« z dne 20. februarja prinaša celo vrsto dopisov svojih bralcev, ki vsi pišejo o uvedbi delovne dolžnosti in zatvoritvi obratov. Bralci se namreč pritožujejo, da ni prav, da za Gorenjsko odloki o delovni dolžnosti vseh moških v starosti od 16 do 65 let in vseh žensk v starosti od 17 do 45 let, kakor tudi o ukinitvi obratov, ki niso važni za vojno, ne veljajo. Vsi bralci se potegujejo za to, da bi se odloki razširili tudi na Gorenjsko in to utemeljujejo, da hočejo kljub temu, da so šele kratek čas nemški državljani, prav tako izpolniti svojo dolžnost kot žene in možje v starem rajhu. Uredništvo na vse te dopise pripominja, da bo najbrž ta zakon v najbližji bodočnosti uveljavljen tudi na Gorenjskem.

Vzgojitelji radovljiškega okrožja v Gozdu. Nedavno se je vršilo v Gozdu okrožno šolanje vzgojiteljev radovljiškega okrožja. Bilo je mnogo predavanj. Med drugimi je govoril tudi okrožni vodja dr. Hochsteiner in ugotovil, da so vzgojitelji izpolnili svoje naloge.

Kmečko zborovanje v Kranjski gori. Predzadnjo nedeljo je bilo v hotelu Razor dobro obiskano zborovanje kmetov iz kranjskogorske občine. Po uvodnih besedah župana Razingerja je štabni vodja Mayr pojasnil v svojem govoru povezanost narodnosocialističnega gospodarstva s politiko. Na koncu je pozval kmete k proizvajalni bitki v letošnjem letu.

V krajevni skupini v Bohinjski Srednji vasi so se nedavno vršila zborovanja po celicah. Govorniki so obsežno pojasnjevali sedanji notranji in zunanji položaj. V Boh. Srednji vasi je dr. Komposch jedrnato obrazložil zgodovino narodnega socializma od njegovega početka, obenem pa je podal zanimive podatke in primere o vodstvu bivše jugoslovanske države. Na koncu je zborovalce pozval k trajnemu, odločnemu in enodušnemu sodelovanju do zmage.

Zborovanja na Brezjah se je predzadnjo nedeljo udeležilo do 200 članov Volksbunda. Krajevni vodja Rindler je navzočim razložil pomen zborovanja ter v navdušenih besedah opisal gigantsko borbo nemškega naroda za bodočnost Evrope.

Smrtna nesreča. Posestnikov sin Ivan Birk iz Gornje Javoršice je tako nesrečno padel, da je obležal mrtev.

Pester večer v Litiji. Policijska stotnija v Litiji je povabila prebivalstvo na zabavni večer v dvorano tekstilne tovarne. Razen glasbenih točk je bilo na sporedu ostro streljanje in srečkanje raznih predmetov, ki so jih policisti v prostem času sami izdelali.

S Spodnjega Štajerskega

Trio di Trieste na gostovanju v Celju. V sredo zvečer je bil v dvorani Nemškega doma koncert Tria di Trieste. Pri klavirju je bil Dalio de Rosa, violino je igral Renato Zanettovich, na čelu pa Libero Lana. Na sporedu so bili: Mozart, Beethoven in novoromantik Novak.

Smrtna kosa. V Mariboru so umrli: 37 letna zasebnica Cecilija Čep, najstarejši Mariborčan 98 letni upokojenec Franc Kucelj, 87 letni upokojenec državnih železnic Alojzij Judl, v Studencih pri Mariboru 47 letni nadporočnik v rezervi iz prve svetovne vojne Ignacij Opelka. Na Pobrežju 68 letna gostilničarka Marija Pukl, roj. Mikelj, občinski delavec 72 letni Jakob Krojs, na Meljski cesti je v 83. letu starosti umrl železniški kovač Jakob Belesković, 59 letna zasebnica Marija Strajnšak, 70 letni železniški upokojenec Franc Rozman, 34 letna ključavničarjeva žena Marija Kranje, 53 letni Franc Štelcelj iz Pobrežja, dninar Franc Kobola iz Ruš in sestra usmiljenka Friedburga Hederer. V Zupeči vasi je umrla 27 letna Ernestina Wiederwohlova iz Srednje vasi pri Kočevju. V Krškem je umrl 76 letni urar Jožef Tomič iz Kočevja, v Celju je umrl upokojeni žel. uradnik Franc Toplak, v Gradcu je umrla 67 letna upraviteljeva žena Olga Kokolj iz Maribora, v Radgoni je umrla 80 letna posestnica Neža Krempelj. V Trnju je umrla 74 letna Marija Stine. V Celju je umrla 84 letna ga. Jožefina Weihs, ki je imela zlato materinsko kolajno. V Celju je umrla v 67. letu Marija Filipičič.

Na bojiščih so padli: Toni Haniš, vojak v pehotnem polku, odlikovan z železnim križcem I. in II. reda, doma iz Sv. Pavla pri Preboldu; pokopan so ga jugovzhodno od Ilmenskega jezera. 20 letni strelec v gorskem polku Franc Pavše; v bolnišnici na vzhodu je umrl radiotelegrafist Roman Treo iz polka gorskih strelcev; padel je Franc Bezjak, lovec na oklopnjake, doma iz Maribora; dalje desetar Franc Kotnik iz polka gorskih strelcev pri Velikih Lukih.

Ali si se že naročil na najboljši tednik »Domoljub«?

Naselbina barjanskih mostiščarjev pri Vrhniki

Vrhnika in njena okolica skrivata pod svojo ilovnato in maško zemljo ogromno nemih prič tisočletja starih človeških naselbin od neolitika do vdora divjih vzhodnjakov v rimsko provinco. Trgovski Nauportus, poznorimski castrum sta znanstvenemu svetu že znana. Izkopani so že nekateri keltski grobovi in tudi naša via Appia, Stara cesta na Vrhniki, daje malemu krajevnemu muzeju vedno nove razstavne predmete; ni še dolgo, ko je delavec Mihevc prinesel vsebino rimskega groba, ki ga je izkopal poleg Naceteve gostilne.

Te dni pa je g. Franc Gostiša iz Blatne Brezovice rezal jarek svojemu sosedu Lenarčiču. Pri tem je naletel na vrsto v zemljo zabitih kolov, debeline 20—30 cm, ki so oddaljeni med seboj nekako za premer svoje debeline. Poleg kolov je bilo dosti črepinj črne keramike in izdelkov iz jelenjega rogovja, tako sekira, debela nit, pa tudi več manjših obdelanih kamnov. Veliko zanimanje, ki ga je zlasti na Barju vzbudila najnovejša Jalnova knjiga iz dobe mostiščarjev, je tudi g. Gostiši vsililo misel, da je našel novo stavbo na koleh in to domnevo je tudi že potrdil ravnatelj dr. Lozar, ki je nekaj najdb dobil na vpogled. Nova postaja leži južno od vasi Blatna Brezovica kakšnih 160 m severno od Ljubljaničine struge nasproti verdskem Logu in je od sedaj znanih mostišč najbližja izviru Ljubljanice. Svet je tam nekoliko zvišen, tako da povodnji ne pridejo do njega. Vsa čast g. Gostiši, ki je o najdbi takoj obvestil strokovnjake, ki se drugače pri nas le prerado zgodi, da si najditelji izkopanine prisvajajo ali prodajajo v tujino, kot se je to zgodilo še pred kratkim z rimsko vazo, najdeno v strugi Ljubljanice pri Bevkah, ki jo je neki Ljubljančan spravil čez mejo.

Ljubljanski muzej pripravlja strokovno odkopavanje celotne naselbine, ki obeta odkriti še marsikaj zanimivega iz življenja na naših tleh pred davnimi tisočletji.

Iz Hrvaške

Težke izgube odmetnikov. Zagrebško časopisje poroča, da so partizani v dosedanjih bojih, v katere so jih prisilile italijanske, nemške in hrvatske edinice, v posameznih bosanskih predelih utrpele hude izgube v ljudstvu in materialu. Na bojiščih je padlo nad 5000 partizanov, ravno toliko je pa bilo ranjenih. Italijanske, nemške in hrvatske čete so razen tega zaplenile velike količine orožja in hrane. Razpršeni partizanski oddelki so se sedaj zdesetkani razbežali v nekatere višinske brezvodne kraje.

Prva prodaja srečk Hrvatske državne razredne loterije. Finančno ministrstvo NDH bo prihodnje dni izročilo v prodajo prve srečke Hrvatske državne razredne loterije.

Drobna ljubljanska kronika

Na sporedu tretje javne produkcije Glasbene akademije, ki bo v petek 26. februarja ob 18.30 v veliki filharmonični dvorani, so zastopani sledeči skladatelji: Beethoven, Mozart, Brahms, Schumann, Leoncavallo, Sgambati, Brawinsky, Chopin, Musorgski, Rahmaninov, Pavčič in Škerjanc. Sodelujejjo slušatelji GA in gojenci SGS. Sporedi, ki veljajo kot vstopnice, se dobe po 3 lire, dijaki po 1 liro, v predprodaji v knjigarni Glasbene Matice.

II. in III. produkcija Slogine glasbene šole. II. produkcija gojencev Slogine glasbene šole bo v soboto 27. februarja ob pol 18 v šolski glasbeni dvorani, Pražakova 19. Na sporedu je klasična glasba. III. produkcija bo v nedeljjo 28. februarja ob pol 11 istotam. Na obeh produkcijah nastopajo gojenci pevskega in inštrumentalnih oddelkov. Sporeda sta naprodaj v šolski pisarni.

Gluhonemim revčkom je poklonil petletni Vokov Nacko iz Ljubljane znesek 100 lir kot darilo, ki ga je prejel za svoj rojstni dan. Podporno društvo za gluhonemo mladino se temu svojemu najmlajšemu dobrotniku kar najlepše zahvaljuje in mu želi še mnogo, mnogo srečnih in zdravih let!

Instrukcije in priprava za privatne izpite. Novi (Turjaški) trg 5-III. Diplomirani filozofi nudijo uspešno šolsko pripravo iz vseh predmetov dnevno od 8 do 11 in od 15 do 18. Strogo nadzorstvo. Honorar zmeren. Istotam priprava za privatne izpite čez dva razreda. Prijave dnevno od 8 do 11 in od 15 do 18 na gornji naslov.

Najpotrebnejše nauke za pridelovanje zelenjave na Viču in v Mostah bo prebivalstvo dobilo na mestnih zelenjadarskih tečajih, kjer predavajo sami znani strokovnjaki prav o vsem, kar je potrebno začetnikom in tudi izkušenim pridelovalcem znati pri obdelovanju vojnih vrtov. Na Viču bodo predavanja v četrtek v telovadnici ljudske šole ter trajajo ves dan od 8 do 11 in popoldne od 14 do 17. Predavali bodo isti strokovnjaki, ki so predavali po drugih delih mesta. V petek bodo pa predavanja v deškem vzgajališču Selo v Mostah tudi ves dan od 8 do 11 in popoldne od 14 do 17 po že za druga predavanja objavljenem razporedu. Zadnje predavanje bo pa drugi četrtek 4. marca v ljudski šoli za Bežigradom tudi z enakim razporedom. Spet pripominjamo, da so predavanja brezplačna ter namenjena najširšim slojem prebivalstva, da sami pridelamo čim največ zdrave zelenjave in za prehrano prebivalstva najboljše povrtnine. — Prepričani smo pa tudi, da delodajalci gotovo upoštevajo velik pomen pridelovanja zelenjave ter bodo zato svojim uslužbencem radi dovolili obisk predavanj, saj je zadovoljno delavstvo jamstvo za delavnost uslužbenstva in prospeh podjetja.

Na ponedeljkovem vokalno-orkestralnem koncertu Glasbene Matice bo sodeloval tudi naš najodličnejši violinist Karlo Rupel, ki je že precejšnjo vrsto let na enem najvidnejših mest med našimi koncertanti in v našem koncertnem življenju. Rupel je zrel umetnik, ki obvlada svoj inštrument do vseh potankosti in se odlikuje z izredno čustveno interpretacijo. Njegovi koncertni nastopi so v resnici zaželjeni in pomenijo velik praznik v našem glasbenem življenju. V ponedeljek bo izvajal Pugnanijev Preludij in Allegro, dalje Kogojev Andante in Chopinov Valček op. 64, št. 2, troje del iz treh različnih literatur, vsako s svojimi posebnostmi. Kogojev Andante lahko s ponosom štejemo med najboljše violinske skladbe naše literature. Rupla bo tudi to pot spremljala pianistka Zora Zarnikova. Njeno koncertno spremljevanje je umetnost prav posebne vrste, kar je bilo že ponovno z velikim poudarkom ugotovljeno ob najrazličnejših prilikah njenega koncertnega udejstvovanja. — V ostalem bodo nastopili na tem koncertu pianist Anton Trost, sopranistka Valerija Heybalova, basist Julij Betetto in godalni orkester Orkestralnega društva Gl. Matice pod vodstvom dirigenta L. M. Škerjanca. Koncert bo v ponedeljek, dne 1. marca ob pol 7 zvečer v veliki unionski dvorani in je že popolnoma razprodan.

Živilski trg. Ob gosti megli se je v sredo na sv. Matije dan začelo tržno življenje in vrvenje. Prispela je nova pošiljka lepe cvetače, ki je razmeroma po ceni. Na izbiro je bilo tudi več zabojev gorizijske špinače in endivije. Domači živilski trg se je razgibal šele okoli 9 dopoldne. Bilo je na prodaj v obilici domačega motovilca, dalje nekaj špinače, domačega rdečega radiča, precej sladke repe in ohrovta. Zanimanje za semena postaja od dne do dne večje in ljudje se posebno zanimajo za razno zelenjavo, tako za solato, kakor tudi za povrtnino. Na dan sv. Matije so bili v stari Ljubljani, tako še pred 70 leti veliki in živahni semnji. Matijev semenj v Ljubljani je navadno privabil velike množice kmečkega ljudstva, ki je kupovalo razno blago po ljubljanskih prodajalnah in pri sejmarjih, ki so postavili svoje šotore zlasti na prostoru pred Mestnim domom.

»Lažnivec« je naslov veseloigri, ki jo bo uprizoril Rokodelski oder po uspelih prvih predstavah v nedeljo 28. februarja ob 5 popoldne. Cenjeno občinstvo vljudno opozarjamo, da si preskrbi vstopnice v predprodaji v nedeljo dopoldne od 10 do 12 in dve uri pred pričetkom v društveni pisarni, Petrarkova 12-I, desno.

Stari in moderni način reklame. Naši predniki so bili po večini nepismeni, le sem in tja je kdo izmed katerega stanu, bodisi plemiškega ali meščanskega ali kmetskega znal pisati. Tudi stare ljubljanske trgovine zato niso imele pred stoletji tako velikih napisov v abecedi, kakor zdaj. Trgovci so si pomagali na bolj preprost način, namreč z znamenji. Tako poznamo iz zgodovine ljubljanske trgovine ki so bile »Pri buči«, »Pri zlati lopati« ali celo gostilne »Pod skalo« in podobno. Zdi se, da se ta tradicija zdaj nekoliko obnavlja. Začel je način moderne reklame, ki se že uveljavlja zadnja leta po vseh evropskih mestih. Sodobniki se vračamo k izkušnjam starejših in kjer ne pomaga pisana črka, pomaga slika. To je gotovo uganila tudi tvrdka »Everest«, ki je ta teden na pročelje svoje trgovine v Prešernovi ulici postavila ogromno podobo nalivnega peresa, v znamenju, da sleherni ve kaj ta tvrdka prodaja in popravlja. Marsikateremu intelektualcu, uradniku, obrtniku, dijaku in še kakšnemu, se zbude poželjive želje ko zagleda to ogromno nalivno pero in si tedaj ogleda tudi resnična nalivna peresa v izložbi pod to izvirno reklamo.

Za smeh in zabavo vam je poskrbel frančiškanski oder z uprizoritvijo veseloigre »Ulica št. 15«, ki bo v nedeljo 28. februarja ob 5 popoldne v frančiškanski dvorani. Zanimanje za igro je veliko, zato si priskrbite pravočasno vstopnice v trgovini Stiligoj. Vabimo prav vse, ker smo prepričani, da bo igra v vsakem pogledu zadovoljila slehernega gledalca, ki si želi veselega predpustnega razvedrila.

Dodatne živilske nakaznice za osebje gostinskih obratov

Poziv uslužbencem gostinske stroke! Sindikat delojemalcev gostinske stroke sporoča, da je prejel dodatne živilske nakaznice za ono osebje, ki se je v preteklem tednu v ta namen na sindikatu prijavilo. Te karte lahko vsak interesent osebno dvigne, in sicer v četrtek 25., petek 26. in soboto 27. februarja med uradnimi urami sindikata od 9 do 11 dopoldne na sedežu sindikata, Miklošičeva cesta 22, soba št. 14 v I. nadstropju. Vsak naj prinese s seboj februarsko živilsko nakaznico za vpis številke. Opozarjamo vse, da dodatne karte gotovo dvignejo v teku navedenih dni, ker jim sicer za mesec februar zapadejo.

Gledališče

OPERA. Četrtek, 25. februarja ob 17: **»Zemlja smehljaja«.** Opereta. Izven. Cene od 28 lir navzdol. — Petek, 26. februarja ob 17: **»Thais«.** Izven. Cene od 28 lir navzdol. — Sobota, 27. februarja ob 17: **»Janko in Metka«.** Premiera. Red Premierski.

DRAMA. Četrtek, 25. februarja ob 17.30: **»Mirandolina«.** Red Četrtek. — Petek, 26. februarja ob 14.30: **»Učiteljica«.** Izven. Cene od 12 lir navzdol. — Ob 17.30: **»V Ljubljano jo dajmo!«** Red B.

Abonente reda B opozarjamo, da bodo imeli v petek ob 17.30 uprizoritev Ogrinčeve veseloigre: »V Ljubljano jo dajmo!« v premierski zasedbi.

Naznanila

ROKODELSKI ODER. V nedeljo popoldne ob 5: Zabavna veseloigra **»Lažnivec«,** ki jo je spisal Goldoni. Predprodaja vstopnic v nedeljo od 10 do 12 in dve uri pred pričetkom v društveni pisarni, Petrarkova 12, I. nadstropje, desno.

FRANCIŠKANSKI ODER. V nedeljo, 28. februarja ob 5 popoldne: **»Ulica št. 15«,** veseloigra v štirih dejanjih. — Predprodaja vstopnic v trgovini Stiligoj in na dan predstave pri blagajni frančiškanske dvorane.

RADIO. Četrtek, 25. februarja. 7.30 Slovenska glasba — 8 Napoved časa. Poročila v italijanščini — 12.20 Plošče — 12.30 Poročila v slovenščini — 12.45 Operetna glasba — 13 Napoved časa. Poročila v italijanščini — 13.10 Poročilo Vrhovnega Poveljstva Oboroženih Sil v slovenščini — 13.25 Prenos iz Nemčije — 14 Poročila v italijanščini — 14.10 Koncert radijskega orkestra vodi dirigent D. M. Šijanec. Pisana glasba — 14.40 Pisana glasba — 15 Poročila v slovenščini — 17 Napoved časa. Poročila v italijanščini — 17.10 Pet minut gospoda X — 17.15 Nove plošče Cetra — 19.30 Poročila v slovenščini — 19.45 Napevi in romance — 20 Napoved časa. Poročila v italijanščini — 20.20 Komentar dnevnih dogodkov v slovenščini — 20.30 Koncert orkestra Cora — 21 PUCCINI: Turandot. V odmorih: predavanje v slovenščini. Po operi: poročila v italijanščini.

LEKARNE. Nočno službo imajo lekarne: dr. Piccoli, Bleiweisova c. 6; mr. Hočevar, Celovška 62; mr. Gartus, Moste, Zaloška 47.

V vsako hišo »Slovenca«!

Nekaj za mlada srca

Povesti za sedem dni

Spisal H. C. Anderson.

Petek.

»Človek kar ne bi verjel, koliko je starejših ljudi, ki bi me radi imeli pri sebi!« je dejal Lukec-Lukač. »To so zlasti taki, ki so kaj hudega zagrešili.«

»Ljubi mali Lukec,« mi pravijo, »oči ne moremo zatisniti, in tako ležimo budni vso noč in vidimo vsa svoja hudobna dejanja, ki liki grdi, mali škratje čepijo na odeji in brizgajo vrelo vodo v nas. Da bi vsaj prišel, Lukec, in jih spodil, da bi lahko mirno zaspali!« In nato zavzdihnejo, češ: »Saj bi ne bilo zastonj — plačali bi ti. Lahko noč! Denar je na oknu!« — »Toda za denar jaz takih stvari ne opravljam,« je še dodal Lukec-Lukač.

»Kaj bova pa nocoj počela?« je vprašal Martin.

»Nocoj? Ne vem, ali se ti bo še ljubilo, da bi šel na svatbo? Pa to bi bila drugačna svatba, kot je bila včerajšnja. Velika lutka tvoje sestre, tista, ki je videti kot moški in ji je ime Matija, bi se poročila z lutko Minko. Mimo tega je še rojstni dan teh lutk in zato bosta dobili obe mnogo daril.«

»Že vem,« je rekel Martin. »Kadar koli potrebujejo sestrine lutke novih oblek, pa pravi sestra, da imajo rojstni dan ali pa poroko. To se je že stokrat zgodilo!«

»Že, a to noč bo stota poroka, in zato bo tudi tako lepa. Le poglej!«

Martin se je ozrl na mizo. Videl je hišico iz lepenke, ki je imela razsvetljena okna. Zunaj je bila straža vseh kositrnih vojakov. Ženin in ne-

vesta sta zamišljeno sedela na tleh in se naslanjala na nogo od mize. Lukec-Lukač, ki je bil oblečen v črno babično obleko, ju je poročal. Ko je bil obred opravljen, je vse pohištvo v sobi zapelo prelepo svatbeno pesem.

»Ali bi šla v kako poletno stanovanje ali na potovanje?« je vprašal ženin. Vprašala sta za svet lastovko, ki je bila že tolikanj po svetu, in pa staro kokoš, ki je že petkrat izvalila piščeta. Lastovka je pripovedovala o prekrasnih južnih deželah, kjer je grozdje neznansko sladko in je ozračje milo in so gore takih barv, kakršnih si ni moči niti misliti.

»Pa le ni zelnika ondi,« je rekla kokoš.

»Nekoč poleti sem bila s piščeti na deželi in tu je bil zelnik. O, kako je bil krasen! Kaj lepšega itak ni na svetu!«

»Toda zelje je zelje,« je rekla lastovka, »in tu je tudi tolikrat slabo vreme!«

»Tega smo že navajeni,« je rekla kokoš.

»A tu je tako mraz in sneg je in led!«

»To je vse dobro za zelnike,« je rekla kokoš. »Sicer je pa tudi tu gorko Ali nismo jmeli pred štirimi leti poletje, ki je trajalo pet tednov? Tu je bilo tako vroče, da nisem mogla dihati. In pa, ali nimamo tu vseh tistih strupenih živali, ki jih imajo tam? Pa nič roparjev ni tu! Hudobnež je tisti, ki pravi, da naša dežela ni najlepša dežela! Prav nič ni vreden, da živi tukaj!« Nato je kokoš še dodala: »Tudi jaz sem že potovala. Pet milj daleč so me peljali v kurniku. In pravim, da potovanje ni nobena zabava.«

»Kokoš je pametna žena,« je rekla lutka Minka. »Tudi meni ni nič, da bi šla na hribe, ko ni drugega, ko gor in spet dol! Najboljše bo, da greva tudi midva v tisti zelnik!«

In tako se je tudi zgodilo.

Sobota.

»Ali mi boš povedal kake povesti?« je vprašal mali Martin, čim ga je Lukec-Lukač uspaval.

»Nocoj pa ne utegneva,« je rekel Lukec-Lukač in razpel najlepši dežnik nad njim. Oglej si tele Kitajce!« Ves dežnik je bil videti kakor velika kitajska vaza z modrim drevjem in šiljastimi mostovi in s Kitajci, ki so kimali z glavami. »Za jutri morava ves svet lepo okrasiti,« je rekel Lukec-Lukač, »ker je jutri nedelja. Moram v vse zvonike, da vidim, ali so škrateljčki očistili zvonove, da bodo lepše zapeli. Nato moram na travnike, ali so vetrovi odpihali prah s trav in listja. In najhujše delo bo to: vse zvezde moram sneti z neba in jih osnažiti. V predpasnik jih bom dal. Najprej pa jih moram opremiti s številkami, da bodo prišle na svoja mesta, sicer ne bi trdno visele in bi se lahko zgodilo, da bi popadale na zemljo.«

»Slišite vi, gospod Lukec-Lukač,« se je oglasila stara podoba, ki je visela nad Martinovo posteljo, »jaz sem Martinov praded. Zahvalim se vam, da fantu pripovedujete pravljice, toda takole mešati ga pa vendarle ne smete. Saj zvezd

ni moči sneti in jih očistiti! Zvezde so krogle kot naša zemlja.«

»Hvala ti, stari praded!« je dejal Lukec-Lukač »lepa hvala! Ti si poglavar družine, ti si njen prvi začetnik. Toda jaz sem še starejši. In vse odlične družine me rade vidijo. No, pa kar ti pripoveduj!«

Lukec-Lukač je odšel in je vzel dežnik s seboj.

»No, no! Kakšen zamerljivec!« je zagodrnjala stara podoba.

Nedelja.

»Dober večer!« je dejal Lukec-Lukač. Martin je odzdravil, poskočil in obrnil pradedovo podobo, da ga ne bi motila ko sinoči.

»Zdaj pa le glej, da mi boš pripovedoval povesti! In sicer o petih zelenih grahih, ki so bivali v istem stroku, in o marajonu, ki je vijolico zasnubil!«

»Preveč dobrega tudi ni dobro,« je dejal Lukec-Lukač. »Saj veš, da ti najrajši kaj pokažem. Pokazal ti bom pa svojo sestro Imenuje se Smrt. Samo enkrat v življenju pride k človeku in kadar pride, vzame tistega človeka na svojega konja in mu pripoveduje povesti. Zna pa le dve povesti: ena je tako izredno lepa, da na svetu ni nobene lepše, druga pa je tako grda in grozna, da ni moči povedati.« Lukec-Lukač je dvignil Martina k oknu in je dejal: »Tu boš videl mojo sestro. Le poglej, prav nič strašna ni videti, nič taka, kakršno jo slikajo. Lej, kakšno lepo, s srebrom pretkano obleko ima in plašč je iz črnega žameta in ji frfota zadaj po konju! Le poglej, kako hiti s konjem!«

In Martin je videl, kako je Lukčeva sestra odjezdila in je jemala na konja stare in mlade

ljudi. Nekatere je posadila predse, druge za seboj, a zmeraj je prej vprašala: »Kakšno pa je spričevalo?«

»Dobro,« so vsi odgovarjali.

»No, daj, da pogledam,« je rekla. Potem so ji morali vsi pokazati spričevalo. Tiste, ki so imeli v vedenju red »prav dobro« ali »odlično«, je posadila na konja predse in jim povedala najlepšo povest. A tisti, ki so imeli red »povoljno« ali »zadostno«, so se morali usesti zadaj in poslušati grdo in grozno povest. Tresli so se in se jokali in so hoteli kar planiti s konja. Pa niso mogli nikamor, saj so bili takoj kar prirasli na konja.

»A ta tvoja sestra je prekrasna!« je vzkliknil Martin. »Te se pa res prav nič ne bojim!«

»Saj je prav, da se je ne bojiš,« je dejal Lukec-Lukač. »Samo to glej, da boš imel dobro spričevalo!«

»To pa je poučno, to,« je zamrmrala pradedova podoba. »Pa le pomaga, če človek pove svoje mnenje.« In je bil kar zadovoljen.

*

To je zgodba o Lukcu-Lukaču! Zdaj pa glej, da ti bo drevi sam kaj več povedal!

Pet minut botanike

Rekorderji v rasti

Zdaj, ko priroda še počiva in nimamo dovolj cvetk za razne poskuse, lahko doma na preprost način ugotovimo, kako hitro rastejo posamezne rastline, oziroma rastlinski deli. To se nam bo najlepše posrečilo na kalečem fižolu in grahu.

V primerno posodico, napolnjeno z vlažno mivko, zemljo ali žaganjem, posadimo 4 do 5 fižolovih zrn. Ako bomo imeli skodelico na toplem in skrbeli za stalno vlago, nam bo fižol že v 6 do 10 dneh skadit. Ko bodo kalčki (slika a) 2 cm veliki, začrtamo s primernim lesenim klinčkom, ki ga namočimo v tuš, enakomerne po en milimeter oddaljene črtice na nežni kalček fižola. Čez 24 ur poglejmo kalček. Prej enakomerno oddaljene črtice, ki smo jih s tušem zaznamovali, so se zdaj popolnoma zmešale. Ako pregledujemo črtice od spodaj navzgor, opazimo, da so se v začetku enakomerno oddaljevale približno za pol milimetra in znaša zdaj oddaljenost 1 in pol milimetra. Proti sredi se je rast skoraj ustavila, nato pa je proti vrhu silno napredovala, da je medsebojna oddaljenost posameznih točk 2 ali še več milimetrov. Pod vrhom pa je rast spet pojenjala. Iz tega je razvidno, da rastejo kalčki najhitreje nekako med 3. in 4. četrtino dolžine.

Konica kalčka je še v nekakem embrionalnem stanju in zaradi tega najpočasneje raste, dočim je takoj pod njim najbolj živahno delujoče staničevje.

Prav tako se razvija koreninica (slika b), ki smo jo enako zaznamovali in čez 24 ur pregledali. Najhitrejšo rast vidimo tik pod kapico koreninice, dočim hitrost polagoma pada, čim bolj se bližamo semenu.

Te poskuse lahko prav lepo opazujemo na kalečih žitih in stročnicah.

Kako hitro rastejo rastline? Na to vprašanje lahko odgovorimo, da počasi, saj je možno

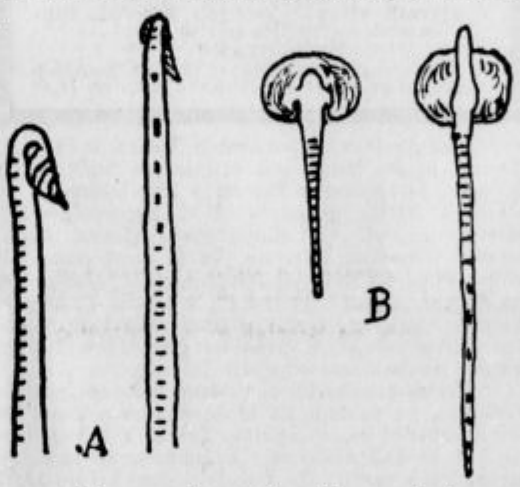

opazovati in zaznati rast le od dneva do dneva, ali kvečjemu od ure do ure. Vendarle imamo primere, kjer lahko opazujemo rast s prostim očesom.

Kadar gremo mimo polja cvetoče rži ali pšenice, si utrgajmo klasek in ga potegnimo večkrat med palcem in kazalcem, da bodo odpadli prašni mešički in tudi prašniki. Počakajmo 5 do 10 minut in opazujmo osmukani klas. Kmalu bomo opazili, kako se potegujejo novi prašni mešički in vratovi iz klaska, da nadomeste odstranjene prašnike. Rast je na oko vidna, saj se potegnejo prašne niti za 1 mm v minuti, torej v 10 minutah zraste prašnik za 1 cm.

Pa imamo še druge rekorderje v rasti. Listi muz se razširjajo in zrastejo za 1 mm v minuti. Seveda se rast, ko list doraste, polagoma ustavi. Navadno zraste rastlina ali njeni deli za 0.005 mm v minuti.

POVEST PILOTA STEFANA

79.

Marsikdo bi naju zavidal za trenutke, ki sva jih doživljala. Visoko v zraku, nebo jasno, hribi, doline, reke — vse pod nama. Nobene nevarnosti, da se kam zaletiš. Zdelo se mi je, da sem tudi letalo že precej bolje obvladal. Vsaj zibalo se je dosti manj kakor spočetka.

80.

Polet je postal bolj miren. Nahajala sva se v višini, iz katere se je dobro videla zemska plast. Kar me je Lia močno stresla za rame. Ozrl sem se nazaj. Z roko mi je pokazala na neko točko na zemlji. Zagledal sem visok steber dima, ki se je dvigal kvišku.

Črkovnica

a — a — a — a — b — c — c — c — d — d
d — e — g — h — h — i — i — i — i — j
l — o — o — p — r — r — r — r — t — ž

An . . . . .
. an . . . .
. . an . . .
. . . an . .
. . . . an .
. . . . . an

Iz 30 črk poleg danih dveh sestavi 6 besed, ki pomenijo (v drugačnem redu) sledeče:

Italijansko vino; mesto v Španiji; oseba v Župančičevih poezijah; vas na Gorenjskem; evropska republika; zakrivljen nož (orožje).

Rešitev črkovnice z dne 18. februarja:

Amerika, Hamburg, Stambul, dinamit, Alabama, epigram.

Zimska svatba v gorskih potokih

Losos je sorodnik naše potočne postrvi, a se razlikuje od nje v tem, da živi v morju. Je tudi dosti večja riba, saj doseže poldrugi meter v dolžini in 45 kg v težini. Obe se drstita pozimi v hladnih gorskih potokih. Številno, močno in nazaj zakrivljeno zobovje kaže, da je losos velik grabežljivec. Hrani se z raznimi morskimi živalmi in sorazmerno hitro raste.

Pred drstitvijo potekajo pri lososu tudi neke zunanje spremembe. Nadene si posebno svatovsko oblačilo; zlasti starejši samec je v tem pogledu razkošen. Koža postane na hrbtu temnejša, a po trebuhu lepo škrlatnordeča; preko glave se vlečejo pege, ki ustvarjajo razmetano ležeče črte. S tako zunanjostjo se prav dobro razlikuje od modrikastega vodnega dna in obrača nase pozornost. Tudi plavuti so rahlo rdečkasto nadahnjene. Hrbtna koža in plavuti mu odebele, kar je v skladu z bližnjimi nevarnostmi in težavami. Prebiva samo v severnih morjih in ga zaman iščemo v Sredozemskem morju ter v rekah, ki se vanj stekajo. Donavsko porečje je prav tako brez njega in seveda ga pogrešamo tudi v Črnem morju. V slani vodi losos nikdar ne zaide daleč od svoje rojstne reke. Ob času drstitve se vrača zmeraj v taisto reko, kjer mu je stekla zibelka, nikdar drugam, čeprav bi bila druga v neposredni bližini. Zaradi tega je umljivo, da biva vedno v bližini reke, ki hrani tajne njegove mladosti in se omeji na sorazmerno majhen življenjski prostor, ki ga zlepa ne prekorači. Dobro rejen in poln žilavosti je ob prestopu v reko, kamor ga žene skrb za novo potomstvo. To je doba stradanja, kar potrjujejo črevesne stene, katerih žleze prestanejo delovati in je torej izključena prebava vsakršne hrane. Zaman bi v tem času skušal žival ujeti s pomočjo vabe na trnek. Nekoliko drugače se vede v tem oziru losos, ki živi v Angliji, Norveški in Ameriki, ki se tudi po preselitvi v tamkajšnje reke hrani. Tak je slučaj samo v krajših rekah, a v daljših istotako gladuje. Za njegovo potovanje so se že davno zanimali ribiči, ker se jim nudi ob tem času prilika za bogat lov. Selitvena razdobja so z vsako reko svojska.

V Renu naletimo na sledeče prilike. Najprej odrinejo k rečnemu ustju »jakobčanke«, ker pade njihov glavni romarski čas na dan sv. Jakoba, ki ga obhajamo 25. julija. V tej številni družbi najdemo samo mlade, komaj triletne samce, ki so težki od enega do poldrugega kilograma. Njim slede »poletni lososi«, ki jih predstavljajo mladostne samice, povprečno štiriletne, ki jih prižene skrivnostna sila k rečnim izvirom. Glavno potovalno razdobje pade na mesec avgust. Večji, čez meter dolgi lososi, odrinejo v novembru in so to takoimenovani »rimski lososi«. Hitrost gibanja ni posebno znatna in zavisi močno od razmer, ki so v posameznih rekah. Potovanje večkrat prekinejo z daljšimi odmori na globokejših mestih. Čas selitve se lahko različno zavleče in zato naletimo v nekaterih rekah na zamotane prilike. Težnja, ki jih vodi pri dosegi drstišč, je brezmejna. Nobenih zaprek ne poznajo, ki bi jim mogle prekrižati potovanje. Sleherno oviro skušajo premagati za vsako ceno. Z močnim zaletavanjem hočejo pretrgati nastavljene mreže ali se spretno zmuzniti ob straneh. Brzice, slapove in jezove preskakujejo s čudovito spretnostjo. Pri tem kažejo žilavo moč in brezprimerno vztrajnost. Odganjajo se iz vode v lokih od 4 do 6 metrov dolžine in se vržejo pri tem 2 do 3 metre v višino, da bi premostile zapreke. Ako se jim skoki ponesrečijo, ne odnehajo zlepa in poskušajo premagati ovire vedno spet znova. Dostikrat plačajo svojo trdoglavost z življenjem. Pri odskoku se zvije tako, da primakne rep h glavi, nakar se z močnim udarcem odžene. Brzice sorazmerno z lahkoto zmagujejo, a navpični slapovi znatnejših višin jim delajo velike preglavice. Jezera, ki skozi nje reke tečejo, vedno preplavajo, ker potujejo v skrajne potoke, dostikrat preko 1300 metrov višine. Lahko si predstavljamo, na kako številne zapreke nalete živali, preden dosežejo te gorske izvire. Spričo tako težavne poti ne more biti hitrost premikanja posebno znatna.

Med približavanjem rib k drstišču se razvijajo razmnoževalni organi. Dočim znaša pri vselitvi v reke teža iker komaj tri desetine odstotka telesne teže, zraste do drstitvenega mesta na dvajset do petindvajset odstotkov, a pri samcu pridobe ti deli od ene desetine odstotka do sedem. Prej so mislili, da se slednjič lahko razvijajo samo v sladki, a poteka nadaljnji razvoj tudi v slani vodi; to pa razmeroma zelo redko. Samice nikdar ne odložе svojih iker v morje. Umetno oplojena jajčeca, ki so jih tja zanesli, praviloma poginejo in se ne razvijejo. Ker se losos med potovanjem ne hrani, rastejo žleze na račun drugih delov, zlasti maščobe in mišičja.

V mesecih med oktobrom in februarjem, v glavnem torej pozimi, si poišče samica primeren prostor in izkoplje jamico, ki predstavlja nekako plitko, a široko posteljico, kamor odlaga jajčeca. Navadno jo spremlja in nadzoruje pri tem opravku odraslejši samec. Globelico si napravi z repom, dočim je samec na preži in odganja tekmece, ki jih je vedno dosti. Dostikrat oblega ikrnico več mlečnozobih samcev, od katerih se pa ne da premotiti. To so pretežno mladiči, ki sploh še niso zapustili reke in od rojstva žive v njih. Pri tem, da prepreči sodelovanje teh nepridipravov pri oploditvi, ima zrelejši samec včasih prav težko nalogo. Dostikrat se vname pravcata borba, katere ostrosti se vidno kažejo v sledovih krvi, ki rdeče pobarva bojno polje. Samica ostane pri tem lepo ob strani in se pretepov ne udeležuje. Ako vidi, da njen izvoljenec zmaguje in sodeluje pri ikritvi, odlaga jajčeca na različna mesta v presledku nekaj minut. Takoj pa preneha s tem poslom, če opazi, da je bil njen izvoljenec ujet ali v borbi ranjen. Brž odplava nazaj do bližnje večje globine, da si poišče primernega druga, da bi pod njegovim okriljem lahko nadalje ikrila. Opazili so že primere, da se je skrbna mati devetkrat vrnila po novega ženina, ker so ostale zajeli mladi nevoščljivci. Končno se je le vrnila vsa srečna roditeljica s postavnim očetom, pod katerega zaščito je srečno odložila jajčeca na odrejena mesta. Vseh iker, ki jih je okoli 10.000, ne odloži samica istega dne, temveč v presledku treh do štirih, včasih tudi več dni.

Po oploditvi lososi močno oslabe, tako da ne morejo loviti plena in le s težavo plavajo. Bolj gnani od vode kot samostojno, potujejo nizdol rek do najbližjih globljih mest, kjer se nekoliko odpočijejo. Ko se nekoliko opomorejo, se selijo naprej in tako približujejo morju. Narasle pomladanske reke niso zato posebno prikladne in zaradi tega se med izogibanjem brzic in slapov počasi bližajo zaželenemu morju. Dolgo še prebivajo v mešani vodi, ki je v rečnem ustju; menda jim ugaja taka prehodna tekočina. Do tu se očividno ne hranijo, ker v njihovih želodcih zaman iščemo delcev hrane. Meso, ki je bilo med prehodom v reke lepo rdečkasto, postane umazano belo in je skoraj neuživno. Črne pege na telesu se množe, večajo in postanejo rdečkaste kot tudi plavuti; pravimo, da postanejo »ognjeni«. Velika množina potujočih lososov seveda pogine. Ko dosežejo morje, se izredno hitro opomorejo, škrge očistijo črvov in drugih zajedalcev, ki so si jih nabrali v sladki vodi. Vsa ta golazen v slani vodi pogine, a oslabelim ribam se razklenejo spet čeljusti, izgube pege in hlastno žro, da se do nove selitve spet iznova okrepe. Številne poškodbe in rane so sledovi burnega potovanja in zato na podlagi teh sklepajo na starost ter število ikritev.

Oplojena jajčeca so približno 5 mm velika in se razvijejo zelo različno, kar zavisi zlasti od vremenskih prilik. Mladiči so dolgi okoli 2 cm. Glava in oči so izredno velike, zaloga hrane v redilnem mešičku je znatna. Zaradi tega so zelo leni in le malo uporabljajo prsne plavuti. Šele, ko privesek močno splahne, prično plavati naokrog in iskati majhnih živalic, zlasti žuželk in njihovih ličink. V prvem poletju zrastejo do 10 cm, nakar še enkrat prezimijo v sladki vodi in potujejo naslednje leto k morju. Ker mladiči bivajo v rekah, sklepamo, da je tu njihova prava domovina. Značilni prečni pasovi izginejo in dobe obliko odraslih lososov. Do tega časa so povsem podobni našim postrvim in jih pod tem imenom manj vešči ribiči tudi love.

S. S. VAN DINE: 5

Umorjeni Kanarček

Dosedanja vsebina: V New Yorku se množe zločini, ki jih ni mogoče razjasniti. Načelnik newyorške okrožne uprave J. Markham se zato odloči, da bo osebno vodil vse preiskave. To pove prijateljema detektivu Philu Vanceju in S. S. Van Dineju. Vance mu obljubi svojo pomoč, kadar sledovi ne bodo zadoščali ali kadar jih sploh ne bo. Že nekaj dni kasneje pride Markham po Vanceja in Dineja. Odvede ju v stanovanje plesalke Marjete Odell na 72. cesti. Tam so našli plesalko, ki je bila znana pod imenom »Kanarček«, zadavljeno. Vsi trije si najprej ogledujejo štirinadstropno hišo, kjer se je zgodil zločin. Stanovanje plesalke je bilo v pritličju. Na mestu so bili že policijski uradniki, ki so začeli s prvimi preiskavami, in sicer narednik Heath in Feathegrill, asistent okrožnega poveljstva.

»Zelo me veseli, da ste prišli, gospod,« je dejal in videlo se je, da govori iskreno.

Nato se je okrenil k Vanceju s prijaznim nasmehom in mu podal roko.

»Torej je tudi to pot prišel z vami gospod diletant!« Njegov naglas je bil nekoliko šaljiv.

»Prav zares! je zamrmral Vance.« Kakšno je vaše poizvedovalno razpoloženje, gospod narednik, v tem krasnem septembrskem jutru.

»Sram me je priznati.« Heathov obraz je nenadoma postal resen, ko se je obrnil k Markhamu. »Ta zadeva nikakor ni malenkostna, gospod, čemu neki niso izbrali koga drugega namesto Kanarčka? V Broadwayu je vse polno osebic, ki bi lahko izginile s pozorišča brez hrupa. A napadli so prav Kraljico iz Sabe!

Medtem ko je govoril, je stopil v malo predsobo William M. Moran, ravnatelj Osrednjega policijskega urada in njegovemu prihodu je sledilo pozdravljanje in običajno stiskanje rok. Čeprav se je z menoj in z Vancejem srečal samo enkrat, se je naju zelo dobro spominjal in ko naju je ogovoril, je vedel tudi za najina imena.

»Zelo me veseli vaš prihod,« je dejal Markham z blagozvenečim glasom. »Narednik Heath vam bo dal vsa pojasnila, ki jih želite, saj tudi jaz ne vem še skoraj ničesar. Dospel sem šele pred nekaj minutami.«

»Kar se tiče pojasnil, ki vam jih morem dati...« je zagodrnjal Heath, medtem ko nas je vodil proti sprejemnici.

Stanovanje Marjete Odell je bilo sestavljeno iz dveh precej prostornih sob, ki sta bili zvezani med seboj z obokom, okrašenim z zavesami iz težkega damasta. Zunanja vrata so vodila v majhno, pravokotno predsobo, 3 m dolgo in 2 m široko. Odtod pa so vodila dvojna steklena benečanska vrata v bližnjo prostorno sobo. Stanovanje ni imelo drugega vhoda in v spalnico ni bilo mogoče priti drugače kot skozi sprejemnico.

Poleg peči je ob levi steni sprejemnice stal širok divan, pokrit s svilenim brokatom in dolga ozka miza iz rožnatega lesa. Na nasprotni steni med predsobo in z zaveso zakritim vhodom, ki je vodil v spalnico, je viselo zrcalo, pod katerim je stala miza iz mahagonija. V kotu, med zaveso in veliko verando, je bil eleganten okrašen »Steinway«, v desnem kotu ob peči je stala risalna miza in poleg nje poslikana košarica iz pergamenta. Na levi strani pa je bila majhna omarica Boule, najlepša, kar sem kdaj videl. Po stenah je bilo več krasnih posnetkov znamenitih slikarjev. V spalnici smo videli skrinjo, toaletno mizico in nekaj pozlačenih stolov. Vse stanovanje je pričalo o nežni osebnosti stanovalke.

Ko smo vstopili iz predsobe v sprejemnico in se zagledali okrog sebe, nas je presenetil pogled na nered in opustošenje, ki je vladalo vsepovsod. Jasno je bilo, da sta bili obe sobi temeljito prebrskani in da je oseba, ki se ji je strašno mudilo, v svoji blazni nestrpnosti napravila ta strahoten nered.

»Nikakor niso delali s posebno eleganco,« je pripomnil inspektor Moran.

»Lahko smo jim hvaležni, da niso vrgli v zrak vsega z dinamitom!« je kislo pristavil Heath.

Vendar pa ni bil nered, ki je predvsem pritegnil naše pozornost. Naše oči so se skoraj hipoma obrnile proti mrtvemu truplu mladenke, ki je ležalo v nenaravni legi v kotu divana, ki nam je bil najbližje. Glava je bila obrnjena skoraj nasilno nazaj nad rob divana in razpuščeni lasje so tvorili okrog glave in na golem ramenu slap tekočega zlata.

Obraz, ki se je spačil zaradi nasilne smrti, je bil skoraj odvraten. Koža je bila strahotno bleda, oči široko razprte, ustnice krčevito zvite. Na vratu so bile videti podplutbe in praske. Oblečena je bila v elegantno večerno obleko iz črnih čipk, podloženih s svilo slonokoščene barve, čez naslonjalo divana pa je visel večerni plašč iz zlatorumene tkanine, okrašen s hermelinom.

Takoj je bilo mogoče spoznati, da se je skušala boriti z morilcem; očividen dokaz temu so bili razpuščeni lasje, raztrgana naramnica obleke in raztrgana obleka na prsih. Majhen šopek umetnih orhidej je napadalec strgal z obleke in je zdaj ves zmečkan ležal v njenem naročju. Majhen, eleganten čevljček je smuknil z male nožice in upognjeno desno koleno je dokazovalo, da se je skušala dvigniti pod pritiskom roke, ki jo je davila. Prsti so bili še skrčeni, kakor v trenutku, ko se je borila in pograbila napadalca za zapestje.

Strahoten čar, ki nas je prevzel ob pogledu na ubogo mučeno telo, je pretrgal praktičen naglas, s katerim je spregovoril Heath.

»Kakor vidite,« je dejal Markhamu, »je očividno sedela v kotu divana in napadalec jo je pograbil nenadoma od zadaj.

Markham je prikimal.

»Moral je biti precej močan moški, ker mu je uspelo, da jo je zadavil s toliko lahkoto...!«

»Tudi meni se zdi tako!« je vzklikiil Heath. Sklonil se je in pokazal na prste, na katerih so se videle velike praske ter pristavil: »Strgali so ji prstane z rok in brez vsake nežnosti.« Nato je pokazal na kos verižice iz platine, ki je visela z ramena mrtve mladenke. »Pograbili so tudi to, kar je nosila okrog vratu in so strgali to verižico. O, prav nič niso pozabili in tudi časa niso izgubljali... Kako brutalen zločin!«

»Kje je zdravnik?« je vprašal Markham.

»Vsak hip mora biti tu,« je odvrnil Heaath. »Ne smemo zahtevati od dr. Doremusa, da bi prišel na ogled že pred zajtrkom!«

»On bi morda našel kakšno stvar, ki sedaj ni vidna...«

»Zame je že to dovolj,« je izjavil Heath, »le poglejte naokrog, ne moglo bi biti huje, če bi tu razsajal vihar!«

ŠPORT

Jeseničani na Dunaju

Zupan dosegel pokrajinsko boksarsko prvenstvo — Štrumbl, Knific in Lackner na izločilnem turnirju namiznega tenisa

Jeseniški športniki, znani po dobrih uspehih v smučanju in alpinistiki, so se oprijeli v zadnjem času tudi boksa in namiznega tenisa. Preden so odpotovali na Dunaj, kjer je bilo v nedeljo pokrajinsko boksarsko prvenstvo, so priredili v Celovcu prvenstveno tekmovanje Koroškega športnega okrožja. V velter teži se je odlikoval Zupan, ki je premagal Celovčana Drsko. V srednji teži sta se spoprijela Ažman in Razinger (oba Jeseničana); kakor je bilo pričakovati, je bil Ažman močnejši in je z lahkoto zmagal po točkah. V srednje težki kategoriji so proglasili Balogha (Jesenice) za zmagovalca, ker se ni priglasil noben protivnik.

Medtem ko so se Jeseničani na koroškem boksarskem prvenstvu dobro izkazali — dosegli so po Zupanu, Baloghu in Ažmanu tri prva mesta — je bila konkurenca na Dunaju, kjer je šlo za prvenstvo Podonavsko-alpske pokrajine, neprimerno hujša. Kljub temu pa se niso vrnili domov praznih rok. Najboljši med Jeseničani je bil Zupan, ki je naletel na predstavnika Štajerske Ratzkega in ga premagal po točkah. Tako si je priboril Zupan naslov pokrajinskega boksarskega prvaka v velter skupini. Poročila o dunajskem prvenstvu hvalijo tudi Balogha ki pa je naletel na izkušenejšega Zwazla (Dunaj) in moral položiti orožje. O nastopu Ažmana nismo zasledili v poročilu nič in sodimo, da se ni udeležii tekmovavanja. Najmočnejši so bili v tem prvenstvu Dunajčani, ki so si priborili naslove prvakov v petih boksarskih skupinah. Nastopil je tudi Mariborčan Štrukl in podlegel proti Hermannu iz Brna.

Dan prej, to je v soboto, je bilo na Dunaju tudi nekoliko predstavnikov jeseniškega namiznega tenisa. Šlo je za izločilne tekme za vstop v odločilno kolo. Spored je bil zelo obilen in so tekmovali skoraj do polnoči. Strumbl (Jesenice) je premagal Hartwicha (Dunaj) s 3:1. Potem je naletel Strumbl na izvrstnega Rabitza (Gradec), ki ga je izločil po zmagi 3:2. Boljše od Strumbla se je držal Knific, ki se je kvalificiral za poslednje kolo. Posebno napeta je bila borba med Celjanom Vrečničem in dunajskim prvakom Wunschem. Dunajčan je že vodil z 2:0, nazadnje pa je spremenil taktiko igranja in proti pričakovanju prišel ob zmago. Celjan ga je premagal s 3:2.

V igri moških parov sta se obnesla Dunajčana Wunsch-Just, ki se bosta morala še spoprijeti z Jeseničanoma Strumblom in Knificem. V poročilu, ki ga imamo pri rokah, še ni končnih podatkov. Med posamezniki bosta prišla najbrž v finale še Lackner (Jesenice) in Vrečnič II. (Celje).

•

Ribarsko društvo v Ljubljani prosi svoje člane, ki so poravnali članarino za 1943, da predlože svoje članske izkaznice pri g. Ivanu Bogataju na Kongresnem trgu v svrho obnovitve. Obenem naj mu izroče tudi tri svoje fotografije za legitimacijo, ko so potrebne zaradi evidence.

K poročilu o italijanskem državnem nogometnem prvenstvu dodajamo še nekaj podrobnosti. Tekmo med Livornom in Bologno, ki jo je dobil prvi z 1:0, je gledalo 17.000 oseb. Še več zanimanja pa je bilo za gostovanje Torina v Firenzi. Torino, ki še vedno goji upanje, da bo prehitel Livorno, je zmagal v Firenzi s 3:2, tekmo pa je obiskalo 20.000 gledalcev. Med najuspešnejšimi strelci ne vodi več slavni Piola (Lazio, Rim), temveč Genovčan Trevisan. Ta je zabil doslej 19 golov, Piola pa je s Sentimentijem III. (Juventus) na drugem mestu s 16 zadetki v mrežo. Prihodnjo nedeljo bosta imeli obe vodilni moštvi razmeroma lahko nalogo. Livorno bo gostoval v Bariju, Torino pa bo doma odpravil Vicenzo.

Atletske prireditve v dvoranah so postale redkejše, tu pa tam pa le še čitamo o zimskem udejstvovanju lahkih atletov. Tekme v zaprti dvorani so gledali nedavno v Frankfurtu in padlo je nekaj lepih znamk. Dr. Luh je pognal kroglo 14.92 metrov daleč, nemška prvakinja v skoku v višino pa je preskočila 1.46 m.

TEL. **KINO MATICA** 22-41

Dnevno dvojni program:
Ob 14.30 napeta detektivska zgodba
»Pustolovci«
Camilla Horn — Ita Rina — Ivan Petrovič.
Ob 16.30 in 18.30 na splošno željo ponovitev krasnega glasbenega filma
»Ciganska ljubezen«
Madelaine Sologne, Jean Galland.

TEL. **KINO SLOGA** 27-30

Veliko delo ljubezni in moči, ki bo globoko ganilo vaše srce, se izraža v filmu
»Junaki Oceana«
z Ilse Werner, H. Wilk in E. Engelman.
Predstave od 14.30 dalje — Konec ob 20.15.

TEL. **KINO UNION** 22-21

Filmsko delo iz modernega življenja
»Zapeljivka«
V glavnih vlogah: Adriano Rimoldi, Dina Sassoli, Carlo Romano in drugi...
PREDSTAVE:
ob delavnikih ob 16 in 18.15; ob nedeljah in praznikih ob 10.30, 14.30, 16.30 in ob 18.30

SGARAVATTI SEMENTI S.A., PADOVA
Sementi di Ortaggi, Foraggi ecc.
Semena za zelenjavo, krmila itd.
Chiedere offerte. — Zahtevajte ponudbe.

Službe

Spretno služkinjo
(kuharico) sprejmem k družini 2 starejših oseb, stanujočih v sredini mesta. Prišla bi tudi v poštev poštena postrežnica za ves dan. Ponudbe na upravo »Slov.« pod »Značaj« št. 1214.

Mlado dekle
pridno, zmožno vseh del in tudi za pomoč v slaščičarni, sprejmem. Plača 350 lir in hrana. Ponudbe v upravo »Slovenca« pod »Poštena«.

Kupimo

Suhe gobe

plačam najvišjo ceno
M. Čuček, Sv. Petra 13

Rezan in okrogel trd les
ponudite vagonske količine z navedbo cene na upravo »Slovenca« pod šifro: »Takoj plačljivo« štev. 889. k

Športni voziček
in šivalni stroj, kupim. Ponudbe v upravo »Slov.« pod »Dober plačnik«.

Srebrne predmete
in kovance kupim. Naslov v upravi »Slovenca« pod št. 1251.

Prodamo

Otroški voziček
globok, dobra ohranjen — prodam za 1.500 lir. Naslov v vseh poslovalnicah »Slovenca« pod št. 1252.

200 m³ vrtne zemlje
prodam. Oglasiti se v soboto od 2—4 v Tolstojevi ulici štev. 9.

DARMOL
Il miglior lassativo
najboljše odvajalno sredstvo

Dolomitni pesek
za fini omet, terazo, balin prostore, za posipanje vrtov, rizel, gramoz in kamen vam dobavi: Gostilna VODNIK, Podutik št. 25, Ljubljana 7. Naročila sprejema: »JEKLO«, A. VODNIK, Ljubljana, Stari trg št. 11.

Sadje in zelenjavo
vedno sveže pošiljke nudi en gros in en detail po najnižjih cenah Antonija Baloh, Kolodvorska ulica 18, dvorišče. 1

Glasba

Dober klavir
kupim. Ponudbe v upravo »Slovenca« pod »Dober klavir« št. 1224. (g

Posestva

Posestvo
njiva, parcela, vrt vas z majhnimi pridelki ne zadovoljuje. Vodstvo, nadzor, nasveti in sredstva: Ing. Prezelj, Wolfova 3/I. Uradne ure od 8 do 12.

Naročajte in širite »Slovenca«!

Umrl nam je naš ljubljeni brat, gospod

Ivan Špoljarič

bivši trgovec in posestnik

v 82. letu starosti, previden s tolažili svete vere. Pogreb dragega pokojnika bo v četrtek, 25. februarja 1943, ob pol 3 popoldne z Žal, iz kapele sv. Jožefa na pokopališče k Sv. Križu.

Ljubljana — Dunaj, dne 23. februarja 1943.

Žalujoči sestri: **Amalija** por. Gruber in **Terezija**

Vsem sorodnikom, prijateljem in znancem sporočam žalostno vest, da je umrl, previden s sv. zakramenti, v 82. letu starosti, naš predragi stric, gospod

Valentin Erklavec

Pogreb dragega pokojnika bo v četrtek, dne 25. februarja 1943, ob 3 popoldne z Žal, iz kapelice sv. Nikolaja na pokopališče k Sv. Križu.

Ljubljana, New-York, dne 23. februarja 1943.

Žalujoča rodbina **Ivan Erklavec**, Moste

Konrad Kümmel:

Neuklonljivi borec

Bilo je v drugem tednu aprila. Ob morski obali je v tem času vse v čudoviti pomladni lepoti. Vzdolž temnomodre morske gladine genovskega zaliva se vleče v polkrogu obala v svojih čudovitih oblikah in v svojem neizčrpnem bogastvu pokrajinske lepote. Vrstijo se majhni in večji zalivi, v katere pritekajo preko skal, včasih padajo navpično, včasih v ljubki krivini, vse povsod zeleni, dehti in cvete kot v raju. Oleandri in magnolije, ciprese in kamelije cveto divje na prostem celi gozdovi citron in pomaranč se vlečejo vzdolž brega, vmes dvigajo celo palme svoje glave in se ob plimi ogledujejo v vodi. V slikoviti drznosti in posebnosti, kakršne ne more ustvariti človeška domišljija, se vrstijo skale in griči, prepadi in zalivi ob obali, ki je posejana s hišami in cerkvami, kapelami in vilami, vasicami in pristavami med oljčnimi in pomarančnimi nasadi. Vprav blažilen je zrak, ki ga tu v tem zavarovanem kotu, vdihavajo vsa bitja.

Bilo je v četrtek zvečer. Zvonovi stare stolnice so zvonili avemarijo in potem se je oglasil še zvon z nižjim glasom, ki je klical k molitvi o smrtnem strahu Jezusa na Oljski gori.

V ozki izbi je sedel pri oknu star suh človek s prekrižanimi nogami pri svojem delu in šival. Ko je zaslišal zvonove je odrinil škarje in šivalno orodje ter pokleknil s svojo ženo istih let in mlajšim fantom, brez dvoma vajencem, pred preprost, iz trsja spleten stol in pričel moliti:

»Jezus je dejal: Moja duša je žalostna do smrti. Ostanite tu in bdite z menoj. Oče naš...«

Pet očenašev je zmolila skupaj družinica, dokler ni zvonjenje pri stolnici utihnilo.

Ko so zopet vstali, je pogledal stari krojač, Nikolaj mu je bilo ime, na drugo stran ulice, kjer se je videl visok zid, preko katerega so se dvigale temne ciprese in cedre.

»Tako moli tam ujetnik že osem mesecev,« je dejal polglasno in previdno pogledal okrog sebe kot bi se bal prisluškovalca, »in še vedno ni prišel noben angel, da bi ga tolažil in rešil.«

»Če je božja volja, tedaj pride tudi ta dan,« je pripomnila njegova žena in postavila skledo na mizo; »sedaj pa večerjajmo! Pridi Jože, sedi poleg strica in naj ti dobro tekne. Ne smeš se še postiti! Ne sramuj se tako, saj si že tri dni pri nas!«

»In ostal boš pri nas in postal dober krojač,« je dokončal Nikolaj.

Fant se je lahno nasmehnil in rekel:

»Stric Nikolaj, prej me je bilo sram, če me je kdo vprašal, kaj bom postal, in sem mu moral odgovoriti, da bom krojač. Fantje so se mi smejali.«

»Naj se smejejo, Jože, naš rod je tako rekoč rojen za krojaško umetnost. To je plemenita umetnost, tako rekoč najplemenitejša. Ali ne pravimo: Obleka naredi človeka? Kaj bi bilo z nedeljami in z prazniki, če ne bi bilo krojačev? In zapomni si, nobena obrt ni tako stara, kot krojaška. Ko sta naša prva starša zapustila raj, jima je Bog dal samo eno stvar s seboj: obleko...«

Nikolajeva žena, ki ta izvajanja svojega moža pač ni slišala prvič, je medtem pazljivo gledala k visokemu zidu, za katerim je lahko videla med dvema mogočnima cipresama ogel poslopja z nekaj okni.

Tam je pri nekem oknu v veliki hiši za obzidanim parkom šla mimo neka senca. Za trenutek se je nekaj belo in rdeče zasvetilo in nato zopet izginilo.

»To je bil on,« je dejal Nikolaj tiho in z vsem spoštovanjem ter prijel svojo čepico, »zaprti papež«.

»Bog ga potolaži,« je rekla njegova žena in iste besede je ponovil Jože, štirinajstleten nečak. Potem je vprašal: »Stric Nikolaj, ali si že dostikrat videl papeža? Ali je zelo star? Ali ima objokane oči?«

»Neumni fant,« je bil odgovor, »ali misliš, da je dovoljeno iti v palačo? Da, svoje življenje bi dal za to, če bi ga lahko enkrat samo eno minuto videl, tako kakor vidim tebe pred seboj. Toda nihče ne sme noter. Samo če gre mimo onih dveh oken in če svetlo sije sonce, ga lahko od tu vidimo. To je dolg hodnik, ki vodi k škofovim sobam; tam stanuje. Rajši izgubim tisoč lir kot pa to, da bi mi več tja ne videli. Če bi guverner to vedel, bi nam najbrž dal zazidati okna. Bonaparte je satan, najhujši satan...«

»Molči, za božjo voljo!« je šepetala njegova žena.

In vsi trije so s strahom gledali okoli sebe in na cesto, če jih vendar ni kak prisluškovalec slišal.

•

Bralec si lahko misli, kje se je dogajal ta prizor.

V Savoni, ljubkem pristanišču in kršnem mestecu ob genovskem zalivu.

Od začetka julija preteklega leta 1809 je bival tam plemeniti papež Pij VII. kot ujetnik ošabnega Korzičana, francoskega cesarja Napoleona Bonaparta. V svoji brezmejni prevzetnosti in svojem neutešljivem poželenju po deželah je ta pravi sin revolucije že pet let prikrito in odkrito preganjal vrhovnega poglavarja Cerkve. Francoskemu cesarju — zdelo se je, da mu je sreča skalila razum — ni ugajalo, da bi kakemu človeku izražali večje spoštovanje kot njemu in da je kak suveren, ki velja za nedotakljivega. Zato je od papeža zahteval, naj zapusti Rim in naj pride stanovat v neko palačo v Pariz, da bi od tam kot kak Napoleonov dvorni škof ali dvorni kaplan vodil Cerkev, seveda pod cesarjevim nadzorstvom. Ko pa je Pij VII. odklonil to zaničljivo ponudbo, mu je Napoleon odvzel dele cerkvene države, proglasil, da je papež samo pod vrhovno cesarjevo oblastjo vladar cerkvene države, odvzel z orožjem vrsto mest, jih izropal in zapovedal končno generalu Miollisu v februarju 1808., da zasede Rim. Z neomejeno svojevoljnostjo so odslej gospodovali Francozi v glavnem mestu krščanstva pred paževemi očmi, ropali umetnostna dela največje vrednosti, zaprli kardinale in jih vlačili iz Rima, razorožili švicarsko stražo, zasedli Angelski grad, odkoder bi s svojimi topovi lahko vsak hip streljali na Vatikan in ves Rim. Proglasili so papeško poštno upravo in tiskarno za svojo last. Papež je slovesno protestiral proti tem »nasilnim in nezaslišanim predrznostim« Korzičana in ga zadnjič svaril. Napoleonov odgovor je bil, da je za »večne čase«, kakor je dejal od napuha slepi mož, proglasil cerkveno državo za svojo cesarsko lastnino. Francozi so vdrli pri kardinalu državnem tajniku, v njegove omare, ga oropali in ga potem odpeljali. Ko je nato Pij VII. imenoval kardinala Pacca za državnega tajnika in ga nastanil v svojem lastnem stanovanju, da bi ga branil, so francoski vojaki zastražili papeško palačo in niso pustili nikogar ne ven ne noter. Ustanovili so poseben list za poniževanje papeža in duhovščine. Vsak, kdor bi se ustavljal nasilni vladi, je bil obsojen na smrt. Končno je proglasil Napoleon tudi mesto Rim za cesarsko mesto. Papeška oblast naj bi se za večno uničila. Prevzeten advokatov sin s Korzike je papeža ponižal v berača. Brez sramu je z lažmi in obrekovanjem znal obložiti proglas svoje aneksije Rima.

Papež pa je moral opravljati svojo službo.

Državni tajnik kardinal Pacca je o zadnjem atentatu na božjo Cerkev sporočil papežu z besedami: »Dopolnjeno je.«

(Dalje).

Za Ljudsko tiskarno v Ljubljani: Jože Kramarič Izdajatelj: Inž. Jože Sodja Urednik: Viktor Cenčič